

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα

Β΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Τόμος 3

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Αμφιλόχιος Παπαθωμάς *Αναπληρωτής Καθηγητής
του Παν/μίου Αθηνών*

Μαρία Γαλάνη-Δράκου, *Φιλολόγος*
Βασίλική Καμπουρέλλη, *Φιλολόγος*
Ευαγγελία Λουτριάνακη, *Φιλολόγος Εκπαιδευτικός
Β/θμιας Εκπ/σης*

ΚΡΙΤΕΣ-ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ

Ιωάννης Πετρόπουλος, *Αναπληρ. Καθηγητής
του Δημοκρίτειου Παν/μίου Θράκης*
Χρίστος Κυριαζόπουλος, *Σχολ. Σύμβουλος*
Γεωργία Κατσαγάνη – Γιαννακοπούλου, *Φιλολόγος
Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπ/σης*

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ

Δημήτριος Καλανδράνης, *Σκιτσογράφος*

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Σπυρίδων Καράμπαλης, *Φιλολόγος*

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΟΥ ΥΠΟΕΡΓΟΥ

Σωτήριος Γκλαβάς, *Μόν. Πάρ. του Παιδαγ. Ινστιτούτου*

ΕΞΩΦΥΛΛΟ

Ο Απόλλων (Δυτικό αέτωμα του ναού του Διός στην
Ολυμπία, Αρχαιολογικό Μουσείο Ολυμπίας)

ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΛΙΒΑΝΗ

ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΓΙΑ ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ

Ομάδα Εργασίας

Αποφ. 16158/6-11-06 και 75142/Γ6/11-7-07 ΥΠΕΠΘ

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ,
ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

**Αμφιλόχιος Παπαθωμάς – Μαρία Γαλάνη-Δράκου
Βασιλική Καμπουρέλλη – Ευαγγελία Λουτριανάκη**

ΑΝΑΔΟΧΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ:

Ελληνικά Γράμματα

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα

Β΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Τόμος 3ος

**Γ΄ Κ.Π.Σ. / ΕΠΕΑΕΚ II / Ενέργεια 2.2.1 / Κατηγορία
Πράξεων 2.2.1.α: «Αναμόρφωση των προγραμμάτων
σπουδών και συγγραφή νέων εκπαιδευτικών πακέτων»**

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Δημήτριος Βλάχος
Ομότιμος Καθηγητής του Α.Π.Θ *Πρόεδρος του*
Παιδαγωγ. Ινστιτούτου

**Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή νέων βιβλίων και
παραγωγή υποστηρικτικού εκπαιδευτικού υλικού με
βάση το ΔΕΠΠΣ και τα ΑΠΣ για το Γυμνάσιο»**
Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου
Αντώνιος Σ. Μπομπέτσης
Σύμβουλος του Παιδαγωγ. Ινστιτούτου

Αναπληρωτής Επιστημ. Υπεύθ. Έργου
Γεώργιος Κ. Παληός
Σύμβουλος του Παιδαγωγ. Ινστιτούτου
Ιγνάτιος Ε. Χατζηευστρατίου
Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδαγ. Ινστιτ.

**Έργο συγχρηματοδοτούμενο 75% από το Ευρωπαϊκό
Κοινωνικό Ταμείο και 25% από εθνικούς πόρους.**

Ενότητα 14

Ψηφιδωτό από τη Δήλο που απεικονίζει ερωτιδέα να χαλιναγωγεί δυο δελφίνια.

Απρόσκλητοι βοηθοί

Α. Κείμενο Ο Κλαύδιος Αιλιανός (περ. 170-235 μ.Χ., βλ. και Ενότητα 1) στο έργο τον Περί ζώων ιδιότητος, μέσα από διηγήσεις παράξενων ιστοριών που αφορούν τα διάφορα είδη του ζωικού βασιλείου, προωθεί τη στωική αντίληψη για τη σοφία της φύσης. Χαρακτηριστική είναι η διήγησή του για τη βοήθεια που προσφέρουν τα δελφίνια στους ψαράδες της Εύβοιας.

Οί Εύβοεῖς ἀλιεῖς τοῖς δελφῖσι ἰσομοιρίαν τῆς θήρας ἀπονέμουσι. Καί ἡ ἄγρα τοιαύτη ἐστί. Τῆς πρῶρας τῶν ἀκατίων κοίλας τινὰς ἐξαρτῶσιν ἐσχαρίδας πυρός ἐνακμάζοντος· καί εἰσὶ διαφανεῖς, ὡς καί στέγειν τὸ πῦρ καί μὴ κρύπτειν τὸ φῶς.

Οἱ τοίνυν ἰχθύες δεδιότες τὴν αὐγὴν πλησιάζουσι μαθεῖν βουλόμενοι τοῦ φοβοῦντος σφᾶς τὴν αἰτίαν· εἶτα ἐκπλαγέντες πρὸς τινι πέτρα ἤσυχάζουσιν ἄθροοι παλλόμενοι τῷ δέει. Οἱ δὲ παρανηχόμενοι δελφῖνες τοὺς ἐξωτέρω τῶν ἰχθύων φοβοῦντες ὠθοῦσι καὶ τοῦ διαδιδράσκειν ἀναστέλλουσιν. Οὐκοῦν ἐκεῖνοι πιεζόμενοι πανταχόθεν καὶ τρόπον τινὰ κεκυκλωμένοι ἀλίσκονται. Καὶ οἱ δελφῖνες προσίασιν ὡς ἀπαιτοῦντες τοῦ κοινοῦ πόνου τὴν ἐπικαρπίαν τὴν ὀφειλομένην σφίσι ἐκ τῆς νομῆς, καὶ οἱ γε ἀλιεῖς πιστῶς καὶ εὐγνωμόνως ἀφίστανται τοῖς συνθήροις τοῦ δικαίου μέρους, εἰ βούλονται καὶ πάλιν σφίσι συμμάχους ἀκλήτους παρεῖναι.

Αἰλιανός, Περί ζώων ἰδιότητος 2.8 (διασκευή)

Γλωσσικά σχόλια

<p>τοῖς δελφῖσι ἰσομοιρίαν τῆς θήρας ἀπονέμουσι</p>	<p>δίνουν στα δελφίνια ἰσομερίδιο (πβ. ν.ε.: μοίρα, μερίδιο, μερίδα, ἰσομερής) ἀπὸ τὴν ψαριά</p>
<p>ἢ ἄγρα</p>	<p>τὸ κυνήγι, ὁ τρόπος τοῦ ψαρέματος</p>
<p>τῆς πρῶρας τῶν ἀκατίων ἐξαρτῶσιν (γ' εν. οριστ. ενεστ.ρ. ἐξαρτάω, ἐξαρτῶ) ἐσχαρίδας πυρὸς ἐνακμάζοντος</p>	<p>κρεμοῦν (πβ. ν.ε.: ἐξάρτημα, ανεξάρτητος) ἀπὸ τὴν πλῶρη των πλοιαρίων (πβ. ν.ε.: ἀκατος, ατμάκατος, τορπιλάκατος) μικρές σχάρες που πάνω τους καίει φωτιά</p>

ὡς στέγειν τὸ πῦρ	ὥστε να προστατεύουν (πβ. ν.ε.: στέγη, στέγαστρο) τη φωτιά
δεδιότες (μτχ. ρ. δέδοικα ἢ δέδια) τὴν αὐγὴν	επειδὴ φοβούνται τη λάμψη (πβ. ν.ε.: καταυγάζω, απαύγασμα, λυκαυγές)
φοβέω, φοβῶ	φοβίζω
εἶτα	έπειτα
ἐκπλαγέντες (μτχ. παθ. αορ. β´ ρ. ἐκπλήττομαι)	σαστισμένα (πβ. ν.ε.: ἐκπληξη, εκπληκτικός)
πρὸς τινι πέτρα ἡσυχάζουσιν	κουρνιαζουν κοντά σε κάποιον βράχο
παλλόμενοι τῷ δέει	τρέμοντας (πβ. ν.ε.: παλμός) από τον φόβο τους
παρανήχομαι	κολυμπώ κοντά, συνοδεύω κολυμπώντας (πβ. ν.ε.: νηκτικός)
τοῦ διαδιδράσκειν ἀναστέλλουσιν	εμποδίζουν (πβ. ν.ε.: αναστολή, ανασταλτικός) να ξεφύγουν (πβ. ν.ε.: απόδραση)
πανταχόθεν	από όλες τις πλευρές, από παντού
ἀλίσκονται	συλλαμβάνομαι (πβ. ν.ε.: άλωση, αιχμάλωτος)
προσίασιν (γ´ πληθ. οριστ. ενεστ. ρ. πρόσειμι)	πλησιάζουν (πβ. ν.ε.: προσιτός, αμαξιτός)

<p>ὡς ἀπαιτοῦντες τοῦ κοινοῦ πόνου τὴν ἐπικαρπίαν τὴν ὀφειλομένην σφίσιν ἐκ τῆς νομῆς</p>	<p>σαν να απαιτοῦν το μερίδιο από τον κοινό μόχθο (πβ. ν.ε.: φιλόπρονος, πόνημα) που τους οφείλεται για τα ψάρια που πιάστηκαν (πβ. ν.ε.: νομέας, νόμος, νομός)</p>
<p>ἀφίστανται (γ' εν. οριστ. ενεστ. ρ. ἀφίσταμαι) τοῖς συνθήροις τοῦ δικαίου μέρους</p>	<p>αποχωρίζονται (πβ. ν.ε.: αποστασία, απόσταση, αποστάτης) για χάρη των συντρόφων τους στο ψάρεμα το μερίδιο (πβ. ν.ε.: μόριο, μερίδιο, μοίρα) που αναλογεί σε αυτούς</p>
<p>ὁ/ἡ ἄκλητος, τὸ ἄκλητον</p>	<p>απρόσκλητος (πβ. ν.ε.: κλήση, κλητικός)</p>
<p>πάρειμι</p>	<p>παρευρίσκομαι, συντροφεύω (πβ. ν.ε.: παρουσία, παροντικός)</p>

Ερωτήσεις

1. Πώς ψάρευαν οι ψαράδες της Εύβοιας;
2. Με ποιον τρόπο αντιδρούν τα ψάρια στο τέχνασμα των ψαράδων και πώς βοηθούν στο ψάρεμα τα δελφίνια που παρακολουθούν τη σκηνή;
3. Πώς εκφράζουν την ευγνωμοσύνη τους προς τα δελφίνια οι ψαράδες;
4. Ποια τεχνική ψαρέματος που χρησιμοποιείται ακόμα στις μέρες μας σας θυμίζει η περιγραφή του Αιλιανού;

Η τοιχογραφία του ψαρά από το Ακρωτήριο της Θήρας

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

νέμω [= μοιράζω, δίνω σε κάποιον αυτό που του ανήκει]

[στο κείμενο συναντήσατε τους τύπους: άπονέμουσι και νομῆς]

		Αρχαία Ελληνική	Αρχαία / Νέα Ελληνική	Νέα Ελληνική
Ομόρριζα	απλά	νομεύω [= βόσκω], νόμιος [= αυτός που ανήκει, στον βοσκό], νεμεσίζομαι [= οργίζομαι]	ὁ νομός [= τόπος βοσκής, διοικητική διαίρεση] ὁ νομᾶς (γεν. -ᾶδος), νομαδικός, ὁ νομεύς (-έας), ἡ νομή, νόμιμος ἡ νομιμότης (-ητα), νομικός, ἡ νέμεσις (-η) νομίζω, τὸ νόμισμα	νομικίστικος

		Αρχαία Ελληνική	Αρχαία / Νέα Ελληνική	Νέα Ελληνική
Ομόρριζα	σύνθετα	ἰσονομοῦμαι	νομοθετῶ, ὁ νομάρχης, νομομαθής, ὁ ἀγορανόμος , ὁ ἀγρονόμος, ἡ ἀντινομία, ὁ ἀστρονόμος, ὁ ἀστυνόμος, αὐτόνομος, ἔκνομος, ἄνομος ἔννομος, σύννομος, ἡ εὐνομία ὁ κληρονόμος, ὁ οἰκονόμος, τὸ προνόμιον (-ιο), χειρονομῶ ἀπονέμω, ὁ διανομεύς (-έας)	νομίατρος, νομιμοποιῶ, νομιμόφρων, νομισματο- κοπεῖο, νομοπαρα- σκευαστικός, νομοτέλεια νομότυπος, βιβλιοθηκο- νόμος, δασονόμος, δικονομία, δημοσιονομικός προνομιούχος στρατονόμος, τροχονόμος, υγειονομία

Ασκήσεις

1. Να αντιστοιχίσετε τις λέξεις της ν.ε. (στήλη Α΄) με την απόδοσή τους (στήλη Β΄):

A΄	B΄
1. σύννομος	α. αυτός που έχει κάποιο προνόμιο
2. νομοτέλεια	β. γιατρός που εποπτεύει ως δημόσιος υπάλληλος θέματα υγείας των κατοίκων ενός νομού της χώρας
3. υγειονομία	γ. σύνολο κανόνων που ρυθμίζουν τη διαδικασία απονομής δικαιοσύνης
4. νομιάτρος	δ. η λειτουργία κάποιου πράγματος σύμφωνα με απαράβατους κανόνες
5. δικονομία	ε. ο σύμφωνος με τον νόμο
6. προνομιούχος	στ. κρατική υπηρεσία που φροντίζει τη δημόσια υγεία

2. Να συμπληρώσετε τα κενά του πίνακα με ομόρριζες μεταξύ τους λέξεις της α.ε.:

ρήμα	ουσιαστικό	επίθετο
νομοθετέω, νομοθετώ	ὁ τό ἡ	
	ὁ ἀγορανόμος ἡ	
	ὁ ἀστυνόμος ἡ	
κληρονομέω, κληρονομῶ	ὁ ἡ	
διανέμω	ἡ	
ἀπονέμω	ἡ	
		αὐτόνομος

B2. Ετυμολογικά

Άλλοι τρόποι σχηματισμού λέξεων

Οι λέξεις της Αρχαίας Ελληνικής, όπως είδατε μέχρι τώρα, σχηματίστηκαν άλλες με παράγωγη και άλλες με σύνθεση. Αρκετές λέξεις όμως σχηματίστηκαν και με δύο άλλους τρόπους: α) την ονοματοποιία και β) την αλλαγή του γραμματικού είδους ή αλλιώς καταχρηστική παραγωγή.

Άλλοι τρόποι σχηματισμού λέξεων

1. Ονοματοποιία

Είναι ο σχηματισμός λέξεων (ονομάτων ή ρημάτων) από μίμηση ήχων. Οι λέξεις αυτές λέγονται **ονοματοποιημένες**. Σχηματίστηκαν από:

α) **μίμηση φυσικών ήχων**

π.χ. **βομβέω, βομβῶ < βόμβος** (= βαθύς και υπόκωφος ήχος).

β) **μίμηση ήχων ή θορύβων τους οποίους προκαλούν αντικείμενα**

π.χ. **κτυπέω, κτυπῶ < κτύπος**.

γ) **μίμηση ανθρώπινων επιφωνημάτων**

π.χ. **αιάζω** (= θρηνώ) < **αίαϊ**.

δ) **μίμηση της φωνής των ζώων**

π.χ. **βληχάομαι, βληχῶμαι** (= βελάζω, για αιγοπρόβατα).

2. Αλλαγή γραμματικού είδους

Όταν μία λέξη μεταπίπτει από ένα μέρος του λόγου σε άλλο, τότε υπάρχει **αλλαγή του γραμματικού είδους** ή **αλλιώς καταχρηστική παραγωγή**. Π.χ., στη φράση «**μαντική τέχνη**» (όπου το **μαντική** ήταν επίθετο που προσδιόριζε το ουσ. **τέχνη**), μετά την παράλειψη του **τέχνη** το επίθετο πήρε τη θέση του. Η αλλαγή του γραμματικού είδους είναι συχνή σε:

α) **κύρια ονόματα**, π.χ. **Φαῖδρος < φαιδρός**,

Λύσων < μτχ. μέλλ. ρ. λύω

β) **τοπωνύμια**, π.χ. **Κεραμεικός < κεραμεικός**

γ) **επίθετα ή μετοχές που χρησιμοποιούνται ως**

ουσιαστικά, π.χ. **ἡ μουσική** (ενν. τέχνη),

ὁ σοφός (ενν. ἄνθρωπος)

δ) **επιθετικές μετοχές που χρησιμοποιούνται ως**

επίθετα, π.χ. **ὁ λάμπων ἥλιος** (αντί: ὁ λαμπρός).

Μεταφορική χρήση λέξεων

Οι λέξεις, εκτός από την αρχική, την κυριολεκτική σημασία τους, παίρνουν συχνά και μια μεταφορική σημασία, μία διαφορετική δηλαδή, παραλλαγμένη σημασία, η οποία χαρακτηρίζεται από περισσότερη ζωντάνια.

Μεταφορικά χρησιμοποιούνται:

α) **ουσιαστικά:**

ὁ ποιμὴν = ο βοσκός / μτφ. ο ηγεμόνας,
ο στρατηγός

τὸ ἔαρ = η άνοιξη / μτφ. η αρχή, το ξεκίνημα
πράγματος

β) **επίθετα:**

μαλακός = μαλακός / μτφ. ήπιος, μειλίχιος, πράος

γ) **ρήματα:**

ἀνθέω, ἀνθῶ = ανθίζω / μτφ. ακμάζω

στέγω = στεγάζω, σκεπάζω / μτφ. αντέχω,
υποφέρω

δ) **επιρρήματα:**

βαρέως (= βαριά) / βαρέως φέρω τι = υπομένω κάτι
με δυσκολία

ε) **προθέσεις:**

ἀμφί = και από τα δύο μέρη / μτφ. περίπου

περί = ολόγυρα/ μτφ. περίπου.

Ασκήσεις

1. Να αντιστοιχίσετε τις ονοματοποιημένες λέξεις της στήλης Α' με την ερμηνεία τους από τη στήλη Β', ώστε να φανεί ο τρόπος σχηματισμού τους:

A´	B´
1. τρίζω	α. φωνάζω (για κοράκια)
2. βρυχάομαι, βρυχώμαι	β. μουγκρίζω (για λιοντάρια)
3. κράζω ή κρώζω	γ. κάνω ήχο σαν τρίξιμο

2. Να εξηγήσετε τις αλλαγές γραμματικού είδους στις ακόλουθες λέξεις:

ή τριήρης < ή τριήρης ναῦς

ή ρητορική < ή ρητορική τέχνη

τό παρελθόν < μτχ. αορ. ρ. παρέρχομαι

οἱ ἄριστοι < οἱ ἄριστοι πολῖται

οἱ ἀπόντες < οἱ ἀπόντες ἄνθρωποι

ὁ Πύρρος < πυρρός (= ξανθοκόκκινος)

ή πλατεῖα < ή πλατεῖα ὁδός

3. Να βρείτε την κυριολεκτική και τη μεταφορική σημασία των παρακάτω λέξεων της α.ε.:
 κοῦφος, ταπεινόω—ταπεινώ, συστέλλω, τιμή, ἀσθενής, πέλαγος.
Συμβουλευτείτε τα λεξικά σας.

Γ. Σύνταξη

Όπως διδαχθήκατε στην Α´ Γυμνασίου, οι επαυξημένες προτάσεις πέραν των βασικών ὀρων περιέχουν και προσδιορισμούς.

κατηγορίες	είδη	παραδείγματα
Ομοιώπταιοι	παράθεση	Κύρος, ο Περσών βασιλεύς, τῶ ἀδελφῶ αὐτοῦ ἐμάχτο.
	επιζήληση	Ὁ κοινός ἴατρος σε θερραπέυσει, Χρῶνος.
	επιθετικός	Μετίζομεν ἡμῖν ἱερῶν τῶν σμυνοτάων.
	κατηγορηματικός	Πᾶσαν ἡμῖν τὴν ἀλήθειαν ἐρῶ (= θα πω)
εἰσοπταιοι	σε γενική	ζωκράτης ἦν σοφώτατος Ἀθηναίων
	σε ὀστική	ζυήμαχοι ἀκεδαίμονιοι ὑπάρχομεν.
	σε αιτιατική	ζκόνη πῶς ἀν βεγτίω τὴν ψυχὴν ἔλεοιο.

Τα είδη των προσδιορισμών
 Οι προσδιορισμοί διακρίνονται σε ονοματικούς, που προσδιορίζουν τους ονοματικούς ὁρους μιας πρότασης (Υ, Α, Κ), και σε επιρημητικούς, που προσδιορίζουν το ρήμα ή άλλα ρηματικά στοιχεία μιας πρότασης (απάρχηματα και μετοχές), καθώς και άλλους επιρημητικούς προσδιορισμούς

προσδιορισμοί	επιρρηματικοί προσδιορισμοί	μορφές	σημασίες	παραδείγματα
		α. επιρρήματα	τόπος	Ἐνταῦθα Κύρου βασιλεία (= ανάκτορα) ἦν.
		β. πλάγιες πτώσεις	χρόνος	Τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ ἀφίκοντο ἐπὶ τὸν ποταμόν.
		γ. επιρρηματικές μετοχές	τρόπος, μέσο, ὄργανο, συνοδεία	Πάτριον (= εἶναι πατροπαράδοτο) ἡμῖν ἐκ τῶν πόνων τὰς ἀρετὰς κτᾶσθαι.
		δ. δευτ. επιρρ. προτάσεις	ποσό	Πόσου (= με ποια αμοιβή) διδάσκει Εὐηνος;
		ε. εμπρόθετες φράσεις	αιτία, σκοπός, αποτέλεσμα	Λιμῶ ἀπέθανον (αιτία)
		στ. απαρέμφата	αναφορά	Εὐ ἔχω τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν.
		ζ. επιρρ. κατηγορούμενα	ὄρος ἢ προϋπόθεση	Ἔφασαν ἀποδώσειν τοὺς νεκροὺς, ἐφ' ᾧ (= ὑπὸ τον ὄρο) μὴ καίειν τὰς οἰκίας.
		η. προληπτικά ἢ του αποτελέσματος κατηγορούμενα	εναντίωση, παραχώρηση	Εὐλαβοῦ (= να φυλάγεται ἀπὸ) τὰς διαβολὰς, κἄν ψευδεῖς ὦσιν.
βεβαίωση ἢ ἄρνηση	Οὐ γὰρ δὴ σὺ γ' ἤσθα ναυβάτης ἡμῖν.			
δισταγμός ἢ πιθανότητα	Ἴσως οὖν εἴποιμεν ἂν τοῦτο.			

Ασκήσεις

1. Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις με βάση την πληρότητά τους:
  - α. Οί Εύβοεῖς ἀλιεῖς τοῖς δελφῖσι ἰσομοιρίαν τῆς θήρας ἀπονέμουσι.
  - β. Καί ἡ ἄγρα τοιαύτη ἐστί.
  - γ. Οἱ δε παρανηχόμενοι δελφῖνες τοὺς ἐξωτέρω τῶν ἰχθύων φοβοῦντες ὠθοῦσι.
  - δ. Οὐκοῦν ἐκεῖνοι πιεζόμενοι πανταχόθεν καὶ τρόπον τινα κεκυκλωμένοι ἀλίσκονται.
2. Να βρείτε τους κύριους και τους δευτερεύοντες ὀρους των προτάσεων που ακολουθούν:
  - α. Οἱ τοῦ ἀγαθοῦ κριτοῦ λόγοι πείθουσιν τοὺς πολίτας.
  - β. Οἱ ἐν Μαραθῶνι πεσόντες ἐν Μαραθῶνι καὶ ἐθάπτοντο.
  - γ. Οὐ καταισχυνῶ (= δε θα ντροπιάσω) ὄπλα τα ἱερά.
  - δ. Φιλοκλῆς ἦν στρατηγός τῶν Ἀθηναίων.
  - ε. Ἡ Πάραλος ἔπλευσε εἰς τὰς Ἀθήνας ἀπαγγελοῦσα (= για να αναγγείλει) τὰ γεγονότα.
3. Να βρείτε τους προσδιορισμούς στις προτάσεις που ακολουθούν και να τους διακρίνετε σε ονοματικούς και επιρρηματικούς:
  - α. Οἱ ἀλιεῖς κοίλας τινὰς ἐξαρτῶσιν ἐσχαρίδας.
  - β. Οἱ ἰχθύες πρὸς τινὶ πέτρῃ ἡσυχάζουσιν.

- γ. Οἱ δελφῖνες ἀπαιτοῦσι τοῦ κοινοῦ πόνου τὴν ἐπικαρπῖαν τὴν ὀφειλομένην ἐκ τῆς νομῆς.**
- δ. Οἱ ἀλιεῖς πιστῶς καὶ εὐγνωμόνως ἀφίστανται τοῦ δικαίου μέρους.**
- ε. Οἱ ἀλιεῖς βούλονται καὶ πάλιν τοὺς δελφῖνας συμμάχους ἀκλήτους παρεῖναι.**

Μικρὰ ἄθλα μεγάλας δαπάνας καὶ πολλοὺς πόνους καὶ πολλὰς ἐπιμελείας ἐξάγεται ἀνθρώπων.

Ξενοφῶν, Ἰέρων 9.11

Και τα μικρὰ βραβεῖα απαιτοῦν μεγάλες δαπάνες και πολλοὺς κόπους και φροντίδες ἀπὸ τους ἀνθρώπους.

Ενότητα 15

Αττική ερυθρόμορφη κύλικα με παράσταση οπλίτη στον πυθμένα (505-500 π.Χ., Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο Αθήνας)

Η Αθήνα προπύργιο της Ευρώπης

Α. Κείμενο Ιερή υποχρέωση και απαράβατος ηθικός νόμος επέβαλλε στους Έλληνες την ταφή των νεκρών από τους πολέμους. Σε περιόδους πολέμου οι Αθηναίοι πραγματοποιούσαν με δημόσια δαπάνη μεγαλοπρεπή τελετή προς τιμήν των νεκρών πολεμιστών. Η τελετή αυτή έκλεινε με την εκφώνηση **Έπιταφίου λόγου** από επιφανή άνδρα που οριζόταν από την πόλη. Το απόσπασμα που ακολουθεί προέρχεται από τον **Έπιτάφιο λόγο** –που, πιθανόν, συντέθηκε από τον Λυσία– προς τιμήν των νεκρών του Κορινθιακού πολέμου (395-387 π.Χ.), που διεξήγαγαν

συνασπισμένοι οι Αθηναίοι, οι Θηβαίοι, οι Αργείοι και οι Κορίνθιοι κατά της Σπάρτης, και τονίζει τη συμβολή της Αθήνας στην απόκρουση του περσικού κινδύνου.

Φύντες καλῶς καὶ φρονοῦντες ὅμοια, πολλὰ μὲν καλὰ καὶ θαυμαστὰ οἱ πρόγονοι τῶν ἐνθάδε κειμένων ἠργάσαντο, αἰμίμηστα δὲ καὶ μεγάλα οἱ ἐξ ἐκείνων γεγονότες τρόπαια διὰ τὴν αὐτῶν ἀρετὴν κατέλιπον. Μόνοι γὰρ ὑπὲρ ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος πρὸς πολλὰς μυριάδας τῶν βαρβάρων διεκινδύνευσαν. Ὁ γὰρ τῆς Ἀσίας βασιλεὺς ἐλπίζων καὶ τὴν Εὐρώπην δουλώσεσθαι ἔστειλε πενήκοντα μυριάδας στρατιάν. Ἠγησάμενοι δὲ, εἰ τὴνδε τὴν πόλιν ἢ ἐκοῦσαν φίλην ποιήσαιντο ἢ ἄκουσαν καταστρέψαιντο, ῥαδίως τῶν πολλῶν Ἑλλήνων ἄρξειν, ἀπέβησαν εἰς Μαραθῶνα, νομίσαντες οὕτως ἂν ἐρημοτάτους εἶναι συμμάχων τοὺς Ἑλληνας, εἰ ἔτι στασιαζούσης τῆς Ἑλλάδος τὸν κίνδυνον ποιήσαιντο. Ἔτι δ' αὐτοῖς ἐκ τῶν προτέρων ἔργων περὶ τῆς πόλεως τοιαύτη δόξα παρειστήκει, ὥς εἰ μὲν πρότερον ἐπ' ἄλλην πόλιν ἴασιν, ἐκείνοις καὶ Ἀθηναίοις πολεμήσουσι προθύμως γὰρ τοῖς ἀδικουμένοις ἤξουσι βοηθήσοντες.

Λυσίας, Ἐπιτάφιος τοῖς Κορινθίων βοηθοῖς 20-22
(διασκευή)

Γλωσσικά σχόλια

φύντες (μτχ. αορ. β' ρ. φύομαι) καλῶς καὶ φρονοῦντες (μτχ. ενεστ. ρ. φρονέω, φρονῶ) ὅμοια	επειδὴ ἦταν καλοὶ (ευγενεῖς) ἐκ φύσεως καὶ εἶχαν κοινὲς ἀντιλήψεις
---	--

οἱ ἐνθάδε κείμενοι	οι νεκροί που κείτονται (πβ. ν.ε.: κείμενο, πρόσκειμαι) εδῶ
οἱ ἐξ ἐκείνων γεγονότες (μτχ. παρακ. ρ. γίγνομαι)	οι απόγονοι εκείνων (πβ. ν.ε.: γεγονός, γόνος, γονέας)
τό τρόπαιον	το μνημείο νίκης (πβ. ν.ε.: τροπαιούχος, τροπή, εντροπία)
κατέλιπον (γ´ πληθ. οριστ. αορ. β´ ρ. καταλείπω)	άφησαν πίσω, κληροδότησαν (πβ. ν.ε.: κατάλοιπο)
δουλόομαι, δουλοῦμαι (μέση διάθεση)	υποδουλώνω (πβ. ν.ε.: δουλοπρεπής, εθελοδουλία)
ἡ μυριάς, τῆς μυριάδος	πλήθος αποτελούμενο από 10.000 μέλη (πβ. ν.ε.: εκατομμύριο)
ἠγησάμενοι (ενν. οἱ Πέρσαι)	επειδή θεώρησαν / πίστεψαν
ἢ ἐκοῦσαν φίλην ποιήσαιντο (ευκτ. αορ. ρ. ποιέομαι, ποιοῦμαι)	εάν έκαναν φίλη με τη θέλησή της (πβ. ν.ε.: εκούσιος)
ἢ (εἰ) ἀκουσίως καταστρέψαιντο (ευκτ. αορ. ρ. καταστρέφομαι)	ή εάν την υπέτασαν παρά τη θέλησή της (πβ. ν.ε.: ακούσιος)
ῥαδίως	εύκολα (πβ. ν.ε.: ραδιουργώ, ραδιούργος, ραστώνη)

<p>ἀπέβησαν (οριστ. αορ. β´ ρ. ἀποβαίνω)</p> <p>νομίσαντες ἔρημοτάτους ἂν εἶναι τοὺς Ἕλληνας</p> <p>ἔτι στασιαζούσης τῆς Ἑλλάδος</p> <p>ποιοῦμαι τὸν κίνδυνον</p> <p>αὐτοῖς τοιαύτη δόξα παρειστήκει (οριστ. υπερσ. ρ. παρίσταμαι)</p> <p>εἰ ἐπ' ἄλλην πόλιν ἴασιν (γ´ πληθ. οριστ. ενεστ. ρ. εἶμι)</p> <p>ἤξουσι ρ. (ἤκω)</p> <p>βοηθήσοντες (ενν. οἱ Ἀθηναῖοι)</p>	<p>αποβιβάστηκαν, ἔκαναν απόβαση</p> <p>επειδὴ πίστεψαν ὅτι οἱ Ἕλληνες θα ἦταν εντελῶς αβοήθητοι</p> <p>ενῶ ἀκόμα οἱ Ἕλληνες θα διαφωνούσαν (πβ. ν.ε.: στασιαστής)</p> <p>(εδῶ) αποτολμῶ την επίθεση</p> <p>τέτοια εντύπωση εἶχαν σχηματίσει (πβ. ν.ε.: παράσταση, παραστατικός)</p> <p>εἰάν ἔκαναν επίθεση σε ἄλλη πόλη</p> <p>θα ἔρχονταν για να βοηθήσουν</p>
--	--

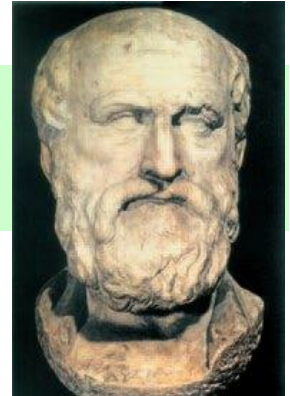
Ερμηνευτικά σχόλια

τρόπαια: Η λέξη τρόπαιον ή τροπαῖον δηλώνει μνημείο νίκης που ανεγειρόταν στο πεδίο της μάχης στο σημείο όπου ο εχθρός τρεπόταν σε φυγή. Σε περιπτώσεις που και οι δύο αντίπαλοι διεκδικούσαν για τον εαυτό τους τη νικηφόρα έκβαση της μάχης στήνονταν τρόπαια και από τις δύο αντιμαχόμενες πλευρές. Τα τρόπαια αποτελούνταν συνήθως από τα όπλα, τις ασπίδες, τα κράνη και άλλα αντικείμενα που εγκατέλειπαν οι ηττημένοι στο πεδίο της μάχης.

Συχνά αφιερώνονταν με επιγραφή σε κάποια θεότητα και γι' αυτόν τον λόγο θεωρούνταν ιερά και απαραβίαστα.

ἀπέβησαν εἰς Μαραθῶνα: Ο ρήτορας αναφέρεται στη γνωστή εκστρατεία του Δαρείου εναντίον της Ελλάδας και στη μάχη του Μαραθῶνα που διεξήχθη το 490 π.Χ.

Ρωμαϊκό αντίγραφο προτομής τον Λυσία (4ος αι. π.Χ., Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο Νεαπόλεως της Ιταλίας)

Ερωτήσεις

1. Ποιες προϋποθέσεις συντέλεσαν ώστε οι πρόγονοι και οι πατέρες των νεκρών να κληροδοτήσουν στις επόμενες γενιές πράξεις θαυμαστές και αείμνηστες;
2. Με ποιο σχέδιο επιτέθηκαν οι Πέρσες στην Ελλάδα;
3. Γιατί η Αθήνα θεωρήθηκε από τους Πέρσες πόλη-κλειδί για τα σχέδιά τους στην Ευρώπη, σύμφωνα με το κείμενο;
4. Λαμβάνοντας υπόψη όσα εκθέτει ο Πολύβιος στο κείμενο της Ενότητας 3 για το καθήκον του ιστορικού, να εξετάσετε κατά πόσο ο συντάκτης του κειμένου σας υπέπεσε στο σφάλμα που επισημαίνει ο Πολύβιος. Να λάβετε υπόψη στις παρατηρήσεις σας τον σκοπό που υπηρετούσε το κείμενο που μελετήσατε.
5. Να αναζητήσετε ιστορικά γεγονότα από την αρχαία, τη βυζαντινή και τη σύγχρονη ελληνική ιστορία για τα οποία θα μπορούσε να υποστηρίξει κανείς ότι η αντίσταση που πρόβαλαν οι Έλληνες σε εισβολείς λειτούργησε ευεργετικά για την άμυνα της Ευρώπης.

**Η Αθηνά Πρόμαχος (χάλκινο
αναθηματικό αγαλμάτιο,
480-470 π.Χ., Εθνικό
Αρχαιολογικό Μουσείο
Αθήνας**

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

**φρονέω, φρονῶ [=σκέφτομαι, είμαι συνετός, σκοπεύω
να...]**

< ουσ. φρήν, φρενός

[στο κείμενο συναντήσατε τον τύπο: φρονοῦντες]

		Αρχαία Ελληνική	Αρχαία / Νέα Ελληνική	Νέα Ελληνική
Ομόρριζα	απλά	φρενῶ [= συνετίζω], φρενιτιῶ φρενιτιώδης, τό φρόντισμα	αἱ φρένες (πληθ.), φρόνιμος, ἡ φροντίς (-ίδα), φροντίζω, φρονῶ, ἡ φρενίτις (-ίδα) [= η παραφρο- σύνη], τό φροντιστήριον (-ο), ἡ φρόνησις (-η), τό φρόνημα, φρονηματίζω	φρόνιμα (επίρρ.), φροनिμάδα, φροनिμίτης
	σύνθετα	ἡ εὐφρόνη [= η νύχτα], τό σωφρό- νισμα, φρενόπλη- κτος [= παράφρων]	φρενήρης, φρενοβλαβής, ἄλλοφρων, ἄφρων, εὐφραίνω ἐχέφρων, ὀμόφρων, μεγαλόφρων μετριόφρων, παράφρων, περιφρονῶ, ἡ περιφρόνησις (-η), ὁ σῶφρων, ὁ σωφρονισμός, ἡ σωφροσύνη, ὑψηλόφρων φιλόφρων, ἡ φιλοφρόνησις (-η)	αβροφρο- σύνη [= ευγενική συμπερι- φορά], γενναιοφρο- σύνη, εθνικόφρων, νομιμόφρων φρενοκομείο φρενοπαθής

Ασκήσεις

1. Να γράψετε μία πρόταση στη ν.ε. με καθεμιά από τις λέξεις: **αβροφροσύνη, γενναιόφρων, φιλοφρόνηση, φρόνηση.**
2. Να γράψετε νοηματικώς αποδεκτές φράσεις συνδυάζοντας λέξεις από τις δύο στήλες:

A´	B´
σωφρονιστικός	φιλοφρονήσεις
φρενήρης	ίδρυμα
ανταλλάσσω	υψηλό
φρόνημα	πορεία

3. Να βρείτε από τα απλά ομόρριζα του Λεξιλογικού Πίνακα λέξεις της α.ε. συνώνυμες των παρακάτω:

συμβουλεύω _____

συνετός, λογικός _____

μεριμνώ, προσέχω _____

ηθικό _____

πιστεύω _____

σύνεση _____

B2. Ετυμολογικά

Επαναληπτικές ασκήσεις

1. Να αναλύσετε τις παρακάτω λέξεις στα συνθετικά τους μέρη και να χαρακτηρίσετε το α' συνθετικό τους σύμφωνα με το παράδειγμα:

σύνθετη λέξη	α' συνθετικό	το α' συνθετικό είναι
εΰφρων	εΰ	άκλιτη λέξη, επίρρημα
έχέφρων		
μετριόφρων		
φρενοβλαβής		
φρενόπληκτος		
παράφρων		
ύψηλόφρων		

2. Να σχηματίσετε παρασύνθετα ρήματα από τα σύνθετα επίθετα του Λεξιλογικού Πίνακα που δίνονται σύμφωνα με το παράδειγμα:

σύνθετο επίθετο	παρασύνθετα ρήματα
σώφρων	σωφρονέω, σωφρονῶ
άλλόφρων	
ὀμόφρων	
μετριόφρων	
ύψηλόφρων	
μεγαλόφρων	

- 3.** Να βρείτε με τη βοήθεια των λεξικών σας την κυριολεκτική και τη μεταφορική σημασία των παρακάτω λέξεων της α.ε.: **λευκός, πικρός, τρόπαιον.**

Γ1. Γραμματική

1. Ευκτική μέσης φωνής βαρύτονων ρημάτων

Οι τύποι ποιήσαιντο και καταστρέψαιντο του κειμένου της Ενότητας είναι τύποι ευκτικής μέσης φωνής.

Όπως και στην ενεργητική φωνή, θεματικά φωνήεντα της ευκτικής είναι το **-οι-** για τον ενεστώτα και τον μέλλοντα και το **-αι-** για τον αόριστο.

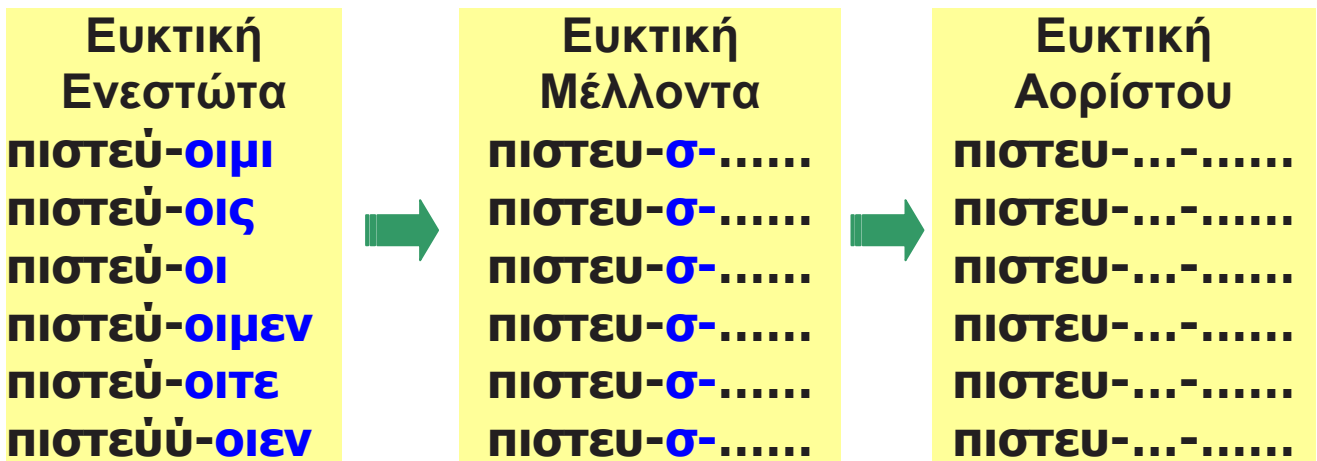
α. Σχηματισμός και κλίση ευκτικής ενεστώτα, μέλλοντα και αορίστου μέσης φωνής

Στον αριστερό πίνακα του σχήματος δίνεται η κλίση της ευκτικής ενεστώτα μέσης φωνής.

Ο μέλλοντας έχει ακριβώς τις ίδιες καταλήξεις με τον ενεστώτα (με την προσθήκη του χαρακτηριστικού **-σ-** πριν από τις καταλήξεις).

Ο αόριστος διαφοροποιείται από τον μέλλοντα ως προς τη χαρακτη-ριστική δίφθογγο, που είναι **-αι-** αντί για **-οι-**.

★ Να συμπληρώσετε και να τονίσετε τους τύπους που λείπουν από τους πίνακες:

Παρατηρήσεις

1. Η ευκτική, όπως και η υποτακτική, αορίστου δεν παίρνει αύξηση (είτε χρονική είτε συλλαβική).
2. Για τον σχηματισμό και την κλίση της ευκτικής μέλλοντα και αορίστου μέσης φωνής των αφωνόληκτων ρημάτων χρησιμοποιούμε τις ίδιες καταλήξεις με τα φωνηεντόληκτα ρήματα, αλλά το θέμα των ρημάτων αυτών μεταβάλλεται, όπως και στην οριστική των ίδιων χρόνων.

π.χ. φυλάττομαι → φυλαξοίμην - φυλαξαίμην,
 τρίβομαι → τριψοίμην - τριψαίμην,
 ψεύδομαι → ψευσοίμην- ψευσαιίμην.

β. Σχηματισμός και κλίση ευκτικής παρακειμένου μέσης φωνής

Η ευκτική του παρακειμένου στη μέση φωνή σχηματίζεται περιφραστικά από τη μετοχή παρακειμένου μέσης φωνής του ρήματος και την ευκτική ενεστώτα του ρ. εἶμι.

★ Να συμπληρώσετε τον πίνακα που ακολουθεί:

Κλίση ευκτικής παρακειμένου μ.φ.

λελυμένος, λελυμένη, λελυμένον	_____
» » »	_____
» » »	_____
λελυμένοι, λελυμένοι, λελυμένα	_____
» » »	_____
» » »	_____

2. Ευκτική μέλλοντα ρ. είμι

Όπως διδαχθήκατε στην προηγούμενη τάξη, η οριστική μέλλοντα του ρ. είμι είναι ἔσομαι και κλίνεται όπως η οριστική μέλλοντα μέσης φωνής των αφωνόληκτων ρημάτων (πλην του γ' εν. ἔσται). Κατά ανάλογο τρόπο σχηματίζεται και κλίνεται η ευκτική μέλλοντα του ρήματος αυτού.

★ Να συμπληρώσετε τον πίνακα που ακολουθεί:

α' εν.	ἔσοίμην
β' εν.	_____
γ' εν.	_____
α' πληθ.	_____
β' πληθ.	_____
γ' πληθ.	_____

Γ2. Σύνταξη

Ομοιόπτωτοι ονοματικοί προσδιορισμοί

Οι ομοιόπτωτοι ονοματικοί προσδιορισμοί προσδιορίζουν ονοματικούς όρους σε μια επαυξημένη πρόταση συμφωνώντας με αυτούς στο γένος, στον αριθμό και στην πτώση.

ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΣ

- ✓ Προσδίδει μια μόνιμη ιδιότητα στον όρο τον οποίο προσδιορίζει.
- ✓ Συνήθως είναι έναρθρος. Καταχρηστικά λογίζεται ως επιθετικός προσδιορισμός οτιδήποτε βρίσκεται ανάμεσα σε ένα άρθρο και το ουσιαστικό που αυτό συνοδεύει, π.χ. οἱ κάτω θεοί.
- ✓ Ως επιθετικοί προσδιορισμοί χρησιμοποιούνται: επίθετα, επιθετικές μετοχές, αντωνυμίες και αριθμητικά.

π.χ. Εἶχον δὲ πάντες κράνη χαλκᾶ καὶ χιτῶνας φοινικοῦς (= κατακόκκινους). (επίθετα)

Λύσανδρος τὰ ὑπάρχοντα χρήματα Κύρω ἀπέδωκεν. (επιθετική μετοχή)

Ἡ δὲ ἄλλη φάλαγξ ἐν τῷ δεξιῷ ἦν. (αντωνυμία)

Ὁ Ἀσωπὸς δύο μὲν παῖδας εἶχεν, εἴκοσι δὲ θυγατέρας. (αριθμητικά)

Ὁ ἐνθάδε σύλλογος ἀρχὴ γενήσεται τοῖς Ἑλλησιν τῆς πρὸς ἀλλήλους φιλίας. (επίρρημα και εμπρόθετη φράση που περιέχονται μεταξύ άρθρου και ουσιαστικού)

κατηγορηματικός

- ✓ Προσδίδει μια παροδική ιδιότητα στον όρο τον οποίο προσδιορίζει.
- ✓ Δεν έχει άρθρο, ενώ το ουσιαστικό που προσδιορίζεται από αυτόν συνήθως έχει

(π.χ. Τέμνω τὸ δένδρον τῷ πελέκει ὄξει.)

- ✓ Τα επίθετα πᾶς, ἅπας, ὅλος, ἄκρος, μέσος, ἔσχατος, μόνος και οι αντωνυμίες αὐτός και ἕκαστος, όταν δε συνοδεύονται από άρθρο, λειτουργούν ως κατηγορηματικοί προσδιορισμοί (Αν συνοδεύονται από άρθρο, εκλαμβάνονται ως επιθετικοί προσδιορισμοί).

π.χ. Ἡ τῶν ἡγεμόνων ἀδικία ὅλην τὴν πόλιν βλάπτει.

παράθεση

- ✓ Προσδίδει ένα ήδη γνωστό κύριο γνώρισμα στον όρο (συνήθως ουσιαστικό) τον οποίο προσδιορίζει.
- ✓ Βρίσκεται συνήθως μετά τον όρο τον οποίο προσδιορίζει.
- ✓ Συνήθως είναι ουσιαστικό. Σπανιότερα ουσιαστικοποιημένο επίθετο, επιθετική μετοχή ή αναφορική πρόταση.

π.χ. Δῆμητρος καὶ Περσεφόνης, τῆς θυγατρὸς, λαμπρὸν ἱερὸν ἐν Ἐλευσίῃ ἦν.

επεξήγηση

- ✓ Διασαφηνίζει τη σημασία του όρου (συνήθως ουσιαστικού) τον οποίο προσδιορίζει.
- ✓ Βρίσκεται συνήθως μετά τον όρο τον οποίο προσδιορίζει.
- ✓ Συνήθως είναι ουσιαστικό. Σπανιότερα αντωνυμία ή και δευτερεύουσα πρόταση.
π.γ. Μεγίστου κακοῦ ἀπηλλάγησαν, πονηρίας.

Ασκήσεις

1. α. Να κλίνετε την ευκτική μέλλοντα και αορίστου των ρημάτων δέχομαι, ἄπτομαι, ψεύδομαι, λούομαι.
β. Να κλίνετε την ευκτική παρακειμένου των ρημάτων βουλεύομαι, κρύπτομαι.
2. Να μεταφέρετε τους τύπους ευκτικής που σας δίνονται στο ίδιο πρόσωπο του άλλου αριθμού και να δηλώσετε τον χρόνο στον οποίο βρίσκεται ο κάθε τύπος:

παιδευσαίμεθα	
στρατοπεδεύσοιντο	
καταγεγραμμένοι εἶητε	
τρέφοιο	
δεδιωγμένοι εἶεν	
καταψηφίσαισθε	
κεχαρισμένον εἶη	

πυνθανοίμην	
μετασκευασοίμην	
νομίσαιτο	

3. Να βρείτε τους τύπους υποτακτικής και ευκτικής μέσης φωνής που υπάρχουν στο κείμενο που ακολουθεί και να τους μεταφέρετε στο ίδιο πρόσωπο των άλλων χρόνων:

Βασιλεύς μέντοι τὰς σπονδὰς λέλυκε και φυλάττεται ἡμᾶς ὡς πολεμίους. Φυλαξώμεθα οὖν καὶ ἡμεῖς τοὺς βαρβάρους. Οὕτω εἰς τὸ ἐξῆς πορευσόμεθα διὰ πολεμίας τῆς χώρας, ἀλλ' ἀσφαλεῖς ἐσόμεθα καὶ διαπραξόμεθα (= θα κατορθώσουμε) εἰς Ἑλλάδα ἐλθεῖν. Εἰ δὲ καθ' ἡμέραν πορευοίμεθα πλεῖον (= περισσότερο), ἀπαλλαξαιμεθα ἂν πολὺ τοῦ στρατεύματος.

4. Να γράψετε στη στήλη Β' το α' ενικό πρόσωπο οριστικής ενεστώτα του ρήματος από το οποίο προέρχονται οι τύποι ευκτικής που δίνονται στη στήλη Α':

A'	B'
συνηθροισμένοι εἶεν	
πολιτευσαιμην	
τρίψοισθε	
ταράσσοιτο	
ἀναπεπαυμένοι εἶημεν	
ἐγκαλύψαιο	

5. Να βρείτε και να χαρακτηρίσετε τους ομοιόπτωτους ονοματικούς προσδιορισμούς στις παρακάτω προτάσεις:

- α.** Αείμνηστα και μεγάλα οί' ἐξ ἐκείνων γεγονότες τρόπαια διὰ τὴν αὐτῶν ἀρετὴν κατέλιπον.
- β.** Μόνοι ὑπὲρ ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος πρὸς πολλὰς μυριάδας τῶν βαρβάρων διεκινδύνευσαν.
- γ.** Ἔτι δ' αὐτοῖς ἐκ τῶν προτέρων ἔργων περὶ τῆς πόλεως τοιαύτη δόξα παρειστήκει.

5. Να βρείτε και να χαρακτηρίσετε τους ομοιόπτωτους ονοματικούς προσδιορισμούς στις παρακάτω προτάσεις:

- α.** Καλῶς σὺ ἂν ἐρήμης γῆς ἄρχοις μόνος.
- β.** Παρ' Ὀμήρῳ θαυμάζομεν τοὺς ἥρωας, Ὀδυσσεᾶ και Ἀχιλλεῖα.
- γ.** Θουκυδίδης Ἀθηναῖος ξυνέγραψε τὸν πόλεμον τῶν Πελοποννησίων και τῶν Ἀθηναίων.
- δ.** Ἄλλων μὲν γὰρ ἄλλαι χῶραι καρπῶν τε και τῶκων εὐφοροὶ εἰσιν.
- ε.** Ὅθεν και ἐζήλουν πολλοὶ ἄνδρες ἀγαθοὶ γίνεσθαι κατὰ πόλεμον.
- στ.** Κλεόκριτος, ὁ τῶν μυστῶν κῆρυξ, κατασιωπησάμενος (= αφού επέβαλε σιωπή) ἔλεξεν.

Τὰ ἁμαρτήματα σου πειρῶ μὴ λόγοις ἐπικαλύπτειν, ἀλλὰ θεραπεύειν ἐλέγχοις.

Στοβαῖος, Ἀνθολόγιον 3.13.53

Να προσπαθεῖς ὄχι να συγκαλύπτεις τα σφάλματά σου με λόγια αλλά να τα διορθώνεις με ἔλεγχο.

Η οικογένεια του Δαρείου ικετεύει τον Αλέξανδρο
(γκραβούρα του 15 ου αι., Εθνική βιβλιοθήκη, Παρίσι)

Μεγαλόψυχη στάση

Α. Κείμενο Γραμμένη στην τελική της μορφή το 300 μ.Χ. βάσει πηγών που φτάνουν μέχρι και στην πρώιμη ελληνιστική εποχή, η **Μυθιστορία του Αλεξάνδρου**, ιστορικό έργο άγνωστου δημιουργού που αποδίδεται ψευδώς στον Καλλισθένη, δεν παρουσιάζει ενδιαφέρον τόσο λόγω της αξίας της ως ιστορικής πηγής όσο για την επίδραση που άσκησε στις φιλολογίες διαφόρων λαών με τις αμέτρητες μεταφράσεις και διασκευές που γνώρισε. Στο απόσπασμα που θα μελετήσετε ο Αλέξανδρος ανακοινώνει με επιστολή του στα γυναικεία μέλη της περσικής βασιλικής οικογένειας τον θάνατο του Δαρείου Γ΄.

Βασιλεύς Ἀλέξανδρος Στατεῖρα καὶ Ῥοδῶ καὶ Ῥωξάνη τῇ ἐμῇ γυναικί χαίρειν. Ἀντιταξάμενον ἡμῖν Δαρεῖον οὐκ ἠμυνάμεθα, εἰ μὴ τούναντίον, ἠυχόμεν γὰρ ἐγὼ ζῶντα ὑπὸ τὰ ἐμὰ σκῆπτρα ἔχειν ἐλαχίστως δὲ ἔχοντος ἐπὶ τῷ πνεύματι αὐτοῦ τοῦτον κατέλαβον ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἀναπνοῇ, ὃν ἐλεήσας τῇ ἐμαυτοῦ χλαμύδι περιέστειλα. Ἐπυθόμην δὲ παρ' αὐτοῦ τι ἀκοῦσαι περὶ τῆς ἀπωλείας αὐτοῦ. Ὁ δὲ μοι εἶπεν· «παρακαταθήκην ἔχε τὴν ἐμὴν θυγατέρα Ῥωξάνην καὶ συμβιώσει σοι». [...] Τοὺς μὲν αἰτίους τῆς ἀπωλείας αὐτοῦ ἠμυνάμην ἀξιοπρεπῶς [...]. Προσέταξα δὲ ἠρῶον αὐτῷ γενέσθαι παρὰ τοὺς πατρώους αὐτῷ ἠρώας· καὶ ὑμεῖς δὲ τῆς λύπης αὐτοῦ παύσασθε· ἐγὼ γὰρ ὑμᾶς ἀποκαταστήσω εἰς τὰ ἴδια βασιλεία [...]. Κατὰ γοῦν τὰς διατάξεις Δαρείου Ῥωξάνην τὴν ἐμὴν γυναῖκα σύνθρονόν μου εἶναι βούλομαι, ἐὰν δὲ καὶ ὑμεῖς μοι συμπνεύσητε, προσκυνεῖσθαι αὐτὴν ὡς Ἀλεξάνδρου γυναῖκα βούλομαι καὶ κελεύω. Ἐρρωσθε.

Ψευδο-Καλλισθένης, Μυθιστορία Ἀλεξάνδρου,
Παραλλαγή γ, 22

Γλωσσικά σχόλια

χαίρειν (ενν. λέγει)	εύχεται να είναι καλά
ἠμυνάμεθα (οριστ. αορ. ρ. ἀμύνομαι, πληθ. μεγαλοπρεπείας)	εκδικήθηκα, τιμώρησα
εἰ μὴ τούναντίον	αλλά αντίθετα
ὑπὸ τὰ ἐμὰ σκῆπτρα	κάτω από την εξουσία μου

<p>ἐλαχίστως δὲ ἔχοντος ἐπὶ τῷ πνεύματι αὐτοῦ κατέλαβον (οριστ. αορ. β´ ρ. καταλαμβάνω)</p> <p>ἐλεήσας (μτχ. αορ. ρ. ἐλεέω, ἐλεῶ)</p> <p>περιστέλλω</p> <p>ἐπυθόμην(οριστ. αορ. β´ ρ. πυνθάνομαι) παρ' αὐτοῦ ἀκούσαι τι ἢ ἀπώλεια</p> <p>ἢ παρακαταθήκη ἢ παραθήκη</p> <p>συμβιώσει (οριστ. μέλλ. ρ. συμβιόω, συμβιῶ) σοι ἡμυνάμην ἀξιοπρεπῶς τὸ ἡρῶν εἰς τὰ ἴδια βασιλεία ἢ διάταξις</p> <p>συμπνέω</p> <p>ἔρρωσθε (προστ. παρακ. ρ. ῥώννυμαι)</p>	<p>ενώ ἴσα που ανέπνεε</p> <p>συνάντησα, βρήκα (πβ. ν.ε.: κατάληψη, ακατάληπτος)</p> <p>επειδή τον συμπόνεσα, τον λυπήθηκα (πβ. ν.ε.: ἔλεος, ελεημοσύνη, ανελέητος)</p> <p>καλύπτω, περιβάλλω (πβ. ν.ε.: περιστολή)</p> <p>ζήτησα να μάθω από αυτόν κάτι</p> <p>ο χαμός, ο θάνατος (πβ. απολωλός πρόβατο)</p> <p>αυτό που εμπιστεύεται κανείς σε κάποιον άλλο</p> <p>θα ζήσει μαζί σου (πβ. ν.ε.: συμβίωση)</p> <p>τιμώρησα όπως τους άξιζε ιερό αφιερωμένο σε ήρωα στα ανάκτορά σας</p> <p>η τελευταία επιθυμία, η διαθήκη (εδώ)</p> <p>συμφωνώ (πβ. ν.ε.: σύμπνοια)</p> <p>προστάζω, ορίζω</p> <p>χαίρετε, να είστε καλά στην υγεία σας (πβ. ν.ε.: ρώμη,ρωμαλέος)</p>
---	--

Ερμηνευτικά σχόλια

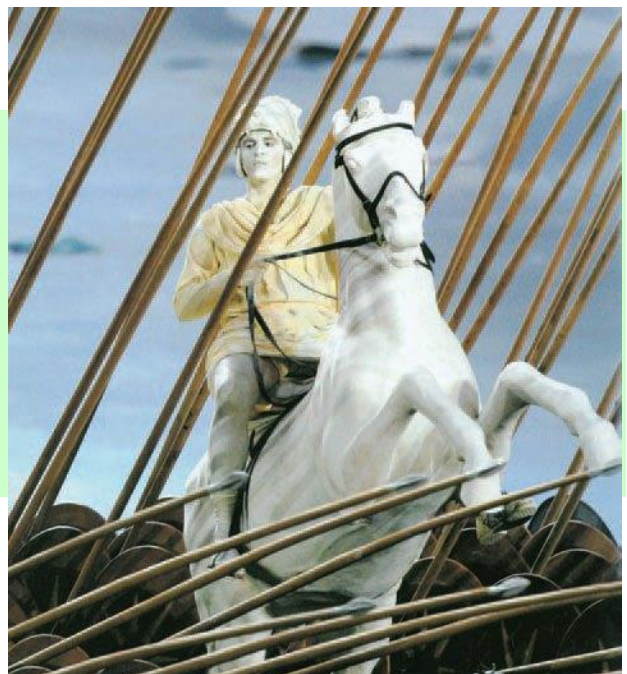
Βασιλεύς Ἀλέξανδρος Στατεῖρα καὶ Ῥοδῶ καὶ Ῥωξάνη τῇ ἐμῇ γυναικὶ χαίρειν: Στερεότυπη αρχὴ ἐπιστολῆς.

Στατεῖρα καὶ Ῥοδῶ καὶ Ῥωξάνη: Σχετικὰ μετὰ γυναικεῖα πρόσωπα τῆς οἰκογένειας καὶ τὶς τελευταῖες στιγμὲς τοῦ Δαρείου Γ΄ τοῦ Κοδομανοῦ παρατηρεῖται σύγχυση, ἐπειδὴ οἱ πηγὲς δε συμφωνοῦν μεταξύ τους. Τὰ πρόσωπα που αναφέρονται στο κείμενο εἶναι ἡ Στάτειρα, ἀδερφή καὶ σύζυγος τοῦ Δαρείου ξακουστὴ γιὰ τὴν ομορφιά της, ἡ μητέρα τοῦ Ροδῶ καὶ ἡ φημισμένη γιὰ τὴν ομορφιά της κόρη τοῦ Ρωξάνη.

κατέλαβον ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἀναπνοῇ: Οἱ αξιωματοῦχοι τοῦ περσικοῦ στρατοῦ Ναβαρζάνης καὶ Βήσσοι συνέλαβαν τὸν Δαρεῖο με σκοπὸ νὰ τὸν παραδώσουν στὸν Ἀλέξανδρο καὶ νὰ διασφαλίσουν τὴ σύναψη εἰρήνης. Ὄταν ὁ Ἀλέξανδρος τὸν καταδίωξε, γιὰ νὰ ἐπιταχύνουν τὴ φυγὴ τους δολοφόνησαν τὸν Πέρση βασιλιά. Ὁ Ἀλέξανδρος τοὺς τιμώρησε καὶ ἐνταφίασε τὸν Δαρεῖο με βασιλικὲς τιμές.

Ἔρρωσθε: Στερεότυπο κλείσιμο ἐπιστολῆς.

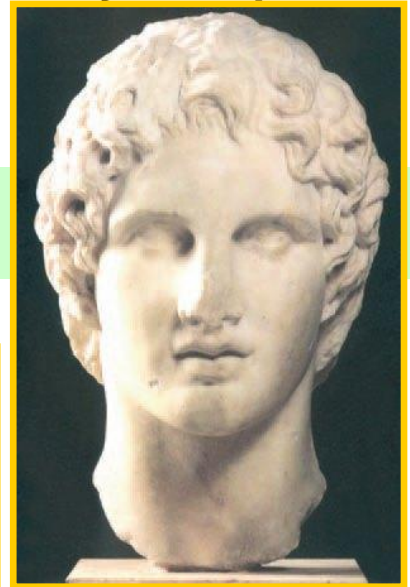
Ὁ «Μέγας Ἀλέξανδρος», ὅπως καλλιτεχνικὰ ἀποδόθηκε στὴν τελετὴ ἔναρξης τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων τῆς Ἀθήνας τὸ 2004

Ερωτήσεις

1. Ποιο χαρακτηριστικό του Αλεξάνδρου αναδεικνύει η συμπεριφορά του απέναντι στον Δαρείο και στις αιχμάλωτες πλέον γυναίκες της οικογένειάς του;
2. Πέραν της επιθυμίας του Δαρείου, ποια άλλα κίνητρα ώθησαν τον Αλέξανδρο να συνάψει γάμο με τη Ρωξάνη; Για την απάντησή σας να αξιοποιήσετε τις ιστορικές γνώσεις σας.

Κεφαλή του Μεγάλου Αλεξάνδρου
(περ. 330 π.Χ., Μουσείο Ακροπόλεως)

«Αλέξανδρος και θνήσκων Δαρείος»(μικρογραφία από το έπος Khamse, 16ος αι., Εθνική Πινακοθήκη της Ισλαμικής Δημοκρατίας τον Αζερμπαϊτζάν, Μπακού)

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

αἴτιος < *αἴτος [= μερίδιο]

[στο κείμενο συναντήσατε τον τύπο: αἰτίους]

		Αρχαία Ελληνική	Αρχαία / Νέα Ελληνική	Νέα Ελληνική
Ομόρριζα	απλά	αἰτιάζομαι [= κατηγορούμαι], τὸ αἰτίαμα [= η κατηγορία], αἰτίζω [= ζητώ κάποιο πράγμα]	αἰτῶ, ἡ αἰτία, αἰτιῶδης, τὸ αἴτημα, ἡ αἴτησις (-η), ἡ αἰτίασις (-η), αἰτιατική, αἰτιατός, αἰτιῶμαι [= κατηγορώ]	
	σύνθετα	μεταίτιος [= συνένοχος], ἐπαίτιος [= υπεύθυνος για κάτι, ένοχος]	αἰτιολογῶ, ἡ αἰτιολογία, ἀναίτιος, ἀναιτιολόγητος, ἀπαιτῶ, ἡ ἀπαίτησις (-η), ἐπαιτῶ, παραιτοῦμαι, ἡ παραίτησις (-η), συναίτιος, ὑπαίτιος [= υπεύθυνος]	αιτιοκρατία, αιτιολόγηση, πρωταίτιος, συνυπαίτιος, συνυπαιτιότητα, απαιτητός, απαιτητικός

Ασκήσεις

1. Να δηλώσετε τι σημαίνουν (ενέργεια, αποτέλεσμα ενέργειας κτλ.) οι ομόρριζες του ουσιαστικού **αΐτια** λέξεις του πίνακα:

λέξεις	κατηγορία στην οποία ανήκουν
αΐτησις	
αΐτιαμα	
αΐτημα	
αΐτιασις	
αΐτιώδης	

2. Να σχηματίσετε νοηματικά αποδεκτές φράσεις συνδυάζοντας τις κατάλληλες λέξεις. Να χρησιμοποιήσετε κάθε λέξη μία φορά:

αναΐτια		
αιτιώδης		κοινό
υπαίτιος	μιας πράξης	πτώση
αιτιατική		επίθεση
υποβάλλω		σχέση
παραίτηση		απαιτητικό

3. Να αναζητήσετε από τις απλές ομόρριζες λέξεις της α.ε. που περιλαμβάνονται στον Λεξιλογικό Πίνακα τρία παραδείγματα που να ανήκουν σημασιολογικά σε μία από τις δύο ευρύτερες έννοιες του ρήματος **αΐτῶ**: α. κατηγορώ, φέρω ευθύνη για κάτι β. ζητώ, επαιτώ. Συμβουλευτείτε τα λεξικά σας:

κατηγορώ, φέρω ευθύνη για κάτι	ζητώ, επαιτώ

B2. Ετυμολογικά

Επαναληπτικές ασκήσεις

- 1 Να αναλύσετε τις σύνθετες λέξεις στα συνθετικά τους μέρη: σύνθρονος, προσέταξα, αξιοπρεπῶς, ἀντιταξάμενον, περιέστειλα, συμπνεύσητε.
- 2 Να συμπληρώσετε τα κενά του πίνακα με ουσιαστικά της α.ε. ομόρριζα των ρ. διατάσσω, ἐπιτάσσω, παρατάσσω, προστάττω:

ρήμα	ουσιαστικό
διατάσσω	ἡ ἡ τό
ἐπιτάσσω	ἡ
παρατάσσω	ἡ
προστάττω	ἡ ἡ

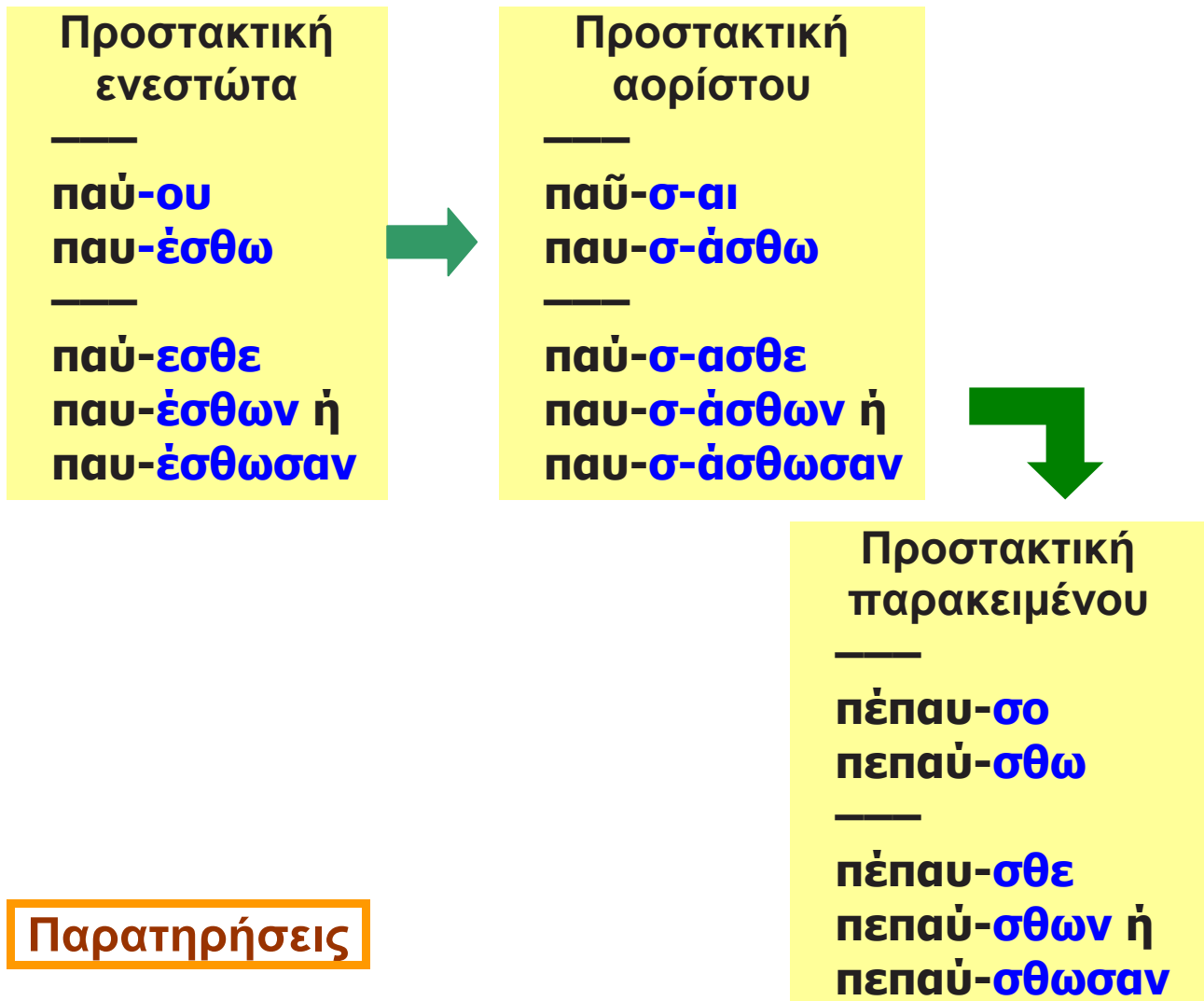
Γ. Γραμματική

1. Προστακτική βαρύτονων ρημάτων μέσης φωνής

Οι τύποι παύσασθε και ἔρρωσθε του κειμένου της Ενότητας είναι τύποι προστακτικής μέσης φωνής.

Όπως και στην ενεργητική φωνη, προστακτική διαθέτουν μόνο ο ενεστώτας, ο αόριστος και ο παρακείμενος.

Σχηματισμός και κλίση προστακτικής ενεστώτα, αορίστου και παρακειμένου μέσης φωνής

Παρατηρήσεις

1. Η προστακτική αορίστου, όπως η υποτακτική και η ευκτική, δεν παίρνει αύξηση.
2. Τα αφωνόληκτα ρήματα σχηματίζουν την προστακτική αορίστου με τις γνωστές αλλαγές στο θέμα τους.
π.χ. πράττομαι → πράῃξαι, σκοπέω, -ῶ → σκέψαι (< έσκεψάμην), σώζομαι → σῶσαι.

3. Η προστακτική παρακειμένου διατηρεί τον αναδιπλασιασμό.

4. Για τον σχηματισμό και την κλίση της προστακτικής παρακειμένου μέσης φωνής των αφωνόληκτων ρημάτων χρησιμοποιούμε τις καταλήξεις του παραπάνω πίνακα, αλλά το θέμα των ρημάτων αυτών μεταβάλλεται, όπως και στην οριστική του ίδιου χρόνου. Ακολουθεί η ενδεικτική κλίση της προστακτικής παρακειμένου μέσης φωνής των ρ. πράττομαι, γράφομαι και κομίζομαι:

	Ουρανικόληκτα (ρ. πράττομαι)	χειλικόληκτα (ρ. γράφομαι)
β' εν. γ' εν. β' πληθ. γ' πληθ	πέπρα ξο πεπρά χθω πέπρα χθε πεπρά χθων ή πεπρά χθωσαν	γέγρα ψο γεγρά φθω γέγρα φθε γεγρά φθων ή γεγρά φθωσαν

	οδοντικόληκτα (ρ. κομίζομαι)
β' εν. γ' εν. β' πληθ. γ' πληθ	κεκόμ ισο κεκομί σθω κεκόμ ισθε κεκομί σθων ή κεκομί σθωσαν

2. Οι κτητικές αντωνυμίες

Όπως και στη ν.ε., οι κτητικές αντωνυμίες, που φανερώνουν σε ποιόν ανήκει κάτι, αναφέρονται σε έναν ή περισσότερους κτήτορες.

Κλίνονται σαν τρικατάληκτα δευτερόκλιτα επίθετα (χωρίς κλητική, όπως όλες οι αντωνυμίες εκτός από τη δεικτική οὗτος, αὕτη, τοῦτο).

για έναν κτήτορα	
α' πρόσωπο	ἐμός, ἐμή, ἐμόν
β' πρόσωπο	σός, σή, σόν
γ' πρόσωπο	ἐός, ἐή, ἐόν

για πολλούς κήτορες	
α' πρόσωπο	ἡμέτερος, ἡμετέρα, ἡμέτερον
β' πρόσωπο	ὕμέτερος, ὕμετέρα, ὕμέτερον
γ' πρόσωπο	σφέτερος, σφετέρα, σφέτερον

Γ2. Σύνταξη

Ετερόπτωτοι ονοματικοί προσδιορισμοί

Οι ετερόπτωτοι ονοματικοί προσδιορισμοί προσδιορίζουν ονοματικούς όρους σε μια επαυξημένη πρόταση, αλλά, αντίθετα από ό,τι συμβαίνει με τους ομοιόπτωτους, δε βρίσκονται στο ίδιο γένος, αριθμό και πτώση με αυτούς. Ως ετερόπτωτοι ονοματικοί προσδιορισμοί λειτουργούν οι πλάγιες πτώσεις (γενική, δοτική και αιτιατική).

ετερόπτωτοι ονοματικοί προσδιορισμοί σε γενική
<p>– κτητική: Δηλώνει τον κτήτορα του ονοματικού όρου τον οποίο προσδιορίζει. π.χ. Ἡ ἀρετὴ <u>τῶν Σπαρτιατῶν</u> ὁμολογουμένη ἐστίν.</p> <p>– του δημιουργού: Δηλώνει τον δημιουργό του ονοματικού όρου τον οποίο προσδιορίζει. π.χ. τα ἔπη <u>τοῦ Ὁμήρου</u>.</p>

– **διαιρετική:** Δηλώνει το σύνολο στο οποίο ανήκει ή από το οποίο προέρχεται ο ονοματικός όρος τον οποίο προσδιορίζει.

π.χ. Τῷ ἡμίσει τοῦ δόρατος ἐμάχετο.

– **της ύλης:** Δηλώνει το υλικό από το οποίο είναι κατασκευασμένος ο ονοματικός όρος τον οποίο προσδιορίζει.

π.χ. ξίφος σιδήρου.

– **του περιεχομένου:** Δηλώνει το περιεχόμενο του ονοματικού όρου τον οποίο προσδιορίζει, ο οποίος είναι συνήθως μια περιληπτική έννοια.

π.χ. ταμειῖον (= αποθήκη) σίτου.

– **της ιδιότητας:** Δηλώνει συνήθως μέγεθος, ηλικία, κοινωνική τάξη και συνοδεύεται από αριθμητικό.

π.χ. Ἐνταῦθα δὴ προσάγουσιν τῷ βασιλεῖ παῖδα καλὸν ὀκτῶ ἐτῶν.

– **της αξίας:** Δηλώνει την αξία του ονοματικού όρου τον οποίο προσδιορίζει. Συντάσσεται συνήθως με επίθετα όπως: ἄξιος, ἀνάξιος, ὠνητός.

π.χ. Τὰ κείνοις πεπραγμένα ἄξια θανάτου ἐστί.

– **της αιτίας:** Δηλώνει την αιτία της οποίας αποτέλεσμα είναι ο ονοματικός όρος τον οποίο προσδιορίζει.

Συντάσσεται συνήθως με επίθετα όπως: αἴτιος, ὑπεύθυνος, ἔνοχος, εὐδαίμων.

π.χ. Τούτων αἴτιος Χαιρεφῶν ἐστί.

– **συγκριτική:** Συντάσσεται με συγκριτικό βαθμό επιθέτου ή επιρρήματος και δηλώνει το πρόσωπο ή το πράγμα με το οποίο συγκρίνεται ο ονοματικός όρος τον οποίο προσδιορίζει.

π.χ. Μὴ τοίνυν ὑμεῖς χείρους γένησθε Φιλίππου.

– **αντικειμενική / υποκειμενική**: Συντάσσεται με ουσιαστικά και επίθετα και δηλώνει το αντικείμενο ή το υποκείμενο της ενέργειας την οποία εκφράζει το ομόρριζο με αυτά τα ονόματα ρήμα (συνήθως τέτοια ονόματα σημαίνουν: **μνήμη, φροντίδα, συμμετοχή, εμπειρία, εξουσία** και τα αντίθετά τους).

π.χ. Μιμηταί τῶν προγόνων βουλόμεθα γενέσθαι:
γενική αντικειμενική

Ἔριδες θεῶν πράγματα παρέχουσι (= προκαλούν βάσανα) βροτοῖς (= στους θνητούς): γενική υποκειμενική

ετερόπτωτοι ονοματικοί προσδιορισμοί σε δοτική

– **της αναφοράς**: Δηλώνει σε τι αναφέρεται ο ονοματικός όρος τον οποίο προσδιορίζει.

π.χ. Οἱ Ἀθηναῖοι ὀπλῖται ἔρρωμενέστατοι ταῖς ψυχαῖς ἦσαν.

– **αντικειμενική**: Συντάσσεται με ουσιαστικά και επίθετα που συγγενεύουν ετυμολογικά με ρήματα που παίρνουν το αντικείμενο τους σε δοτική, όπως αυτά που σημαίνουν: **ομοιότητα, ωφέλεια, φιλία, υποταγή** και τα αντίθετά τους.

π.χ. Οἱ πονηροὶ ἀλλήλοις ὅμοιοι εἰσιν.
(Οἱ πονηροὶ ὁμοιάζουσιν ἀλλήλοις.)

ετερόπτωτοι ονοματικοί προσδιορισμοί σε αιτιατική

– **της αναφοράς**: Δηλώνει σε τι αναφέρεται ο ονοματικός όρος τον οποίο προσδιορίζει.

π.χ. Κῦρος ἦν ἀγαθὸς τὰ πολεμικά.

Παρατήρηση Για τη διάκριση της γενικής υποκειμενικής / αντικειμενικής τρέπουμε την προσδιοριζόμενη λέξη σε ομόρριζο ρήμα σύμφωνα με το νόημα και

παρατηρούμε εάν το πρόσωπο ή το πράγμα που βρίσκεται σε γενική ενεργεί ή δέχεται ενέργεια,

π.χ. Μιμηταί τῶν προγόνων βουλόμεθα γενέσθαι > Μιμούμεθα τούς προγόνους (αντικείμενο) → γενική αντικειμενική.

Ἐριδες θεῶν πράγματα παρέχουσι βροτοῖς > Οἱ θεοί ἐρίζουσι (υποκείμενο) → γενική υποκειμενική.

Οἱ πονηροὶ ἀλλήλοις ὅμοιοι εἰσιν > → δοτική αντικειμενική.

Ασκήσεις

1. Παύσασθε οὖν πιστεύοντες τοῖς βαρβάροις καὶ ψηφίσασθε κατακαῦσαι τὰς ἀμάξας, ἵνα μὴ ἐμποδῶν ἡμῖν ὥσι (= για να μη μας είναι εμπόδιο): να βρείτε τους τύπους προστακτικής που υπάρχουν στην παραπάνω φράση και να τους κλίνετε στην προστακτική όλων των χρόνων.
2. Να τοποθετήσετε στη σωστή στηλη τούς τύπους προστακτικής που σας δίνονται και να τους μεταφέρετε στους άλλους χρόνους διατηρώντας την ἐγκλίση, τον αριθμό και το πρόσωπο:

	ενεστώτας	αόριστος	παρακείμενος
διαπορεύου			
κεκόμισθε			
κηρύξασθε			
θραυσάσθω			
θεραπευέσθων			
πέμπου			

3. Να μεταφέρετε τους ρηματικούς τύπους των παρακάτω φράσεων στο ίδιο πρόσωπο του άλλου αριθμού διατηρώντας σταθερά την έγκλιση και τον χρόνο:

α. Παῦσαι πρὶν ὀργῆς κάμῃ μεστῶσαι (= προτού με εξοργίσεις) λέγων.

β. Πεπαύσθω λοιπὸν οὗτος, δοῦλος ὢν, θρῆπτόμενος κατὰ δεσποίνης ἰδίας (= να συμπεριφέρεται αλαζονικά προς την κυρία του).

γ. Τοιοῦτος γίγνου περὶ τοὺς γονεῖς, οἴους ἂν εὕξαι (= ὅπως θα ευχόσουν) περὶ σεαυτὸν γενέσθαι τοὺς σεαυτοῦ παῖδας.

δ. Τοῖς φρονιμωτάτοις πλησίαζε καὶ τῶν ἄλλων τοὺς προθύμους μεταπέμπου (= να καλεῖς κοντά σου), καὶ μηδενὸς οἴου δεῖν ἀπείρως ἔχειν (= ἔχε κατά νου ὅτι τίποτε δεν πρέπει να αφήνεις αδοκίμαστο).

ε. Μὴ ψεύδου, σὺ γὰρ Ὑπερείδου μαθητῆς ὢν τυγχάνεις.

στ. Ἄλλ' ἦτοι (= εἴτε) διαλεγέσθω ἢ εἰπέτω ὅτι οὐκ ἐθέλει διαλέγεσθαι.

ζ. Τοῦτον δὲ δὴ οὖν τὸν τόκον τε καὶ ἔκγονον αὐτοῦ τοῦ ἀγαθοῦ κομίσασθε.

4. Να γράψετε στα τετραγωνίδια τους τύπους προστακτικῆς που σας ζητούνται. Στην ἐγχρωμη στήλη θα σχηματιστεῖ το ὄνομα ἀρχαίου θεοῦ:

α.										
β.										
	γ.									
δ.										

α. β' εν. προστ. ενεστ. ρ. ὀνομάζομαι.
β. β' πληθ. προστ. αορ. ρ. κηρύττομαι.
γ. β' εν. προστ. αορ. ρ. ἀνακρούομαι.
δ. β' εν. προστ. παρακ. ρ. ἀνασκευάζομαι.

5. Να κλίνετε τις φράσεις τα ἑμὰ σκῆπτρα και την ἑμὴν θυγατέρα.
6. Στις παρακάτω φράσεις να βρείτε και να χαρακτηρίσετε τους ονοματικούς προσδιορισμούς, καθώς και τον ὄρο της πρότασης που προσδιορίζουν:
- α. Βασιλεὺς Ἀλέξανδρος Στατεῖρα καὶ Ῥοδῶ καὶ Ῥωξάνη τῇ ἑμῇ γυναικὶ χαίρειν.
- β. Ἐπυθόμην δὲ παρ' αὐτοῦ τι ἀκοῦσαι περὶ τῆς ἀπωλείας αὐτοῦ γ. Παρακαταθήκην ἔχε τὴν ἑμὴν θυγατέρα Ῥωξάνην.
- δ. Ὑμεῖς δὲ τῆς λύπης αὐτοῦ παύσασθε'.
- ε. Κατὰ τὰς διατάξεις Δαρείου Ῥωξάνην τὴν ἑμὴν γυναῖκα σύνθρονόν μου εἶναι βούλομαι
7. Στις παρακάτω φράσεις να βρείτε και να χαρακτηρίσετε τους ετερόπτωτους ονοματικούς προσδιορισμούς, καθώς και τον ὄρο της πρότασης που προσδιορίζουν:

- α. Ἡρακλῆς ἰδρύσατο βωμόν Πέλοπος.
- β. Ἐν Λακεδαιμόνι οἱ ἔφοροι ἦσαν κύριοι εἰρήνης καὶ πολέμου.
- γ. Ἐβοήθει ὁ Ἀρίσταρχος καὶ τῶν ἰππέων νεανίσκοι.
- δ. Ἀγησίλαος πραότατος τοῖς φίλοις ὧν ἐχθροῖς φοβερώτατος ἦν.
- ε. Οἰκίαν ἐκτήσατο δύο ταλάντων. στ. Βασιλεὺς ἦν κοινὸς ἐχθρὸς ἀπάντων τῶν Ἑλλήνων.
- ζ. Οὔτε ποσὶν εἶμι ταχύς οὔτε χερσὶν ἰσχυρὸς.
- η. Τυφλὸς τὰ τ' ὤτα τὸν τε νοῦν τὰ τ' ὄμματ' εἶ

8. Να βρείτε τον συντακτικό ρόλο των πλάγιων πτώσεων που υπάρχουν στις προτάσεις που ακολουθούν:

- α. Τίς μὲν ἀγέλης βοῶν κήδεται (= φροντίζει) μᾶλλον τοῦ νέμοντος (= ἀπὸ τον βοσκό);
- β. Τὴν ἀρχὴν τῶν Ἀθηναίων Αἰγεὺς πρεσβύτατος ὧν ἔσχεν.
- γ. Κῦρος καλὸς ἦν τὸ εἶδος (= στη μορφή) καὶ φιλάνθρωπος τὴν ψυχὴν.
- δ. Ἄνθρωπος ἰδρύσατο βωμούς καὶ ἀγάλματα θεῶν.
- ε. Στέργει (= αγαπά) γὰρ οὐδεὶς ἄγγελον κακῶν ἐπῶν (= ειδήσεων).
- στ. Οἱ ὀλίγοι κτείνουσι τὸν Πειθίαν καὶ ἄλλους ἐξήκοντα τῶν βουλευτῶν καὶ τῶν ἰδιωτῶν.
- ζ. Θάνατος ἐστὶ κοινὸς πᾶσιν ἀνθρώποις.

9. Να χαρακτηρίσετε συντακτικά τους υπογραμμισμένους προσδιορισμούς στις παρακάτω φράσεις:

- α. Διὰ μέσης πόλεως ῥεῖ ποταμός Κύδνος ὄνομα,
εὖρος δύο πλέθρων.
- β. Πέρας γάρ τοῦ βίου θάνατος ἐστίν.
- γ. Ζεῦ, πάτερ, γενοῦ μοι βοηθός, ἵνα τὴν ἀρίστην
ὁδὸν ἐπὶ τὸν βίον τράπωμαι καὶ ὠφέλιμος
τοῖς ἀνθρώποις γένωμαι.
- δ. Μειδίας φονεύσας τὴν μητέρα τῆς ἑαυτοῦ γυναικὸς
Μανίαν κύριος τῆς Αἰολίδος ἐγένετο.
- ε. Οἱ Πέρσαι Κύρω μᾶλλον φίλοι ἦσαν ἢ βασιλεῖ.
- στ. Παῖδες, μὴ στασιάζετε. Ἐστὲ φίλοι ἀλλήλοις καὶ
ἱκετεύετε τοὺς θεοὺς εὐμενεῖς ὑμῖν εἶναι.

Οὐκ ἐν τῷ ἀχρείῳ τῆς ἡλικίας τὸ κερδαίνειν μᾶλλον
τέρπει, ἀλλὰ τὸ τιμᾶσθαι.

Θουκυδίδης, Ἱστορίαι
2.44-2.45

Στα γηρατεία δεν ευχαριστεῖ τον ἄνθρωπο τόσο
το κέρδος ὅσο η τιμή.

Ενότητα 17

Πιέρο ντι Κόζιμο, Τοπίο με ερωδιούς
(Βρετανικό Μουσείο, Λονδίνο)

Το πάθημα των ερωδιών

Α. Κείμενο Ο Διονύσιος ο Περιηγητής ήταν Αλεξανδρινός και έζησε πιθανώς στα χρόνια του αυτοκράτορα Αδριανού (2ος αι. μ.Χ.). Το έμμετρο διδακτικό έπος του **Περιήγησις τῆς Οἰκουμένης** αγαπήθηκε ιδιαίτερα, πιθανώς χρησιμοποιήθηκε ως διδακτικό εγχειρίδιο και παραφράστηκε (αποδόθηκε ελεύθερα) στη Λατινική. Στα, επίσης έμμετρα, **Ἰξευτικά** του περιγράφει τα είδη και τις συνήθειες των πουλιών. Από την παράφραση τους στην Ελληνική, που έγινε κατά τη βυζαντινή εποχή, προέρχεται το απόσπασμα που θα μελετήσετε.

Σύμφωνα με άλλη εκδοχή το έργο γράφτηκε από τον Διονύσιο τον Φιλαδελφέα.

Φίλτατοι δ' εἰσὶν οἱ ἔρωδιοὶ τοῖς ἀνθρώποις καὶ προσημαίνουσιν εὐδίαν τε καὶ χειμῶνα, μάλιστα πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος, ὅθεν ἂν μέλλη σφοδρότατος ἄνεμος πνεῖν, ἐπὶ τοῖς στήθεσι τὰς κεφαλὰς κατακλίνοντες. Ναύτης γοῦν οὐκ ἂν ποτε ἐκῶν ἔρωδιὸν ἀποκτείνειεν, ἐπειδὴ πιστεύονται τοῖς ἀλιεῦσιν ἐν τῇ θαλάττῃ σημαίνειν, ὅποσα τοῖς θηραταῖς ἐπὶ τῆς γῆς οἱ ἰέρακες. Φασὶ δ' αὐτούς, καὶ ἠνίκα μία τροφή πᾶσιν ἦν τοῖς ὀρνέοις, πρῶτους βορὰν ἐκ τῶν ὑδάτων εὐρεῖν, καὶ παρ' αὐτῶν τοὺς λοιπούς πάντας ἐκδιδαχθῆναι· ἐπὶ δὲ τῇ τέχνῃ μεγαλαυχήσαντας καὶ οὐδ' αὐτὸν εἰπόντας ὑπὲρ νήξεως ἐρίζειν δύνασθαί σφισι τὸν Ποσειδῶνα τὴν ἐπιστήμην ἀποβαλεῖν τοῦ θεοῦ μηνίσαντος.

Παράφρασις τῶν τοῦ Διονυσίου Ἰξευτικῶν 2.9

Γλωσσικά σχόλια

ὁ φίλος, ἡ φίλη, τὸ φίλον	αγαπημένος
προσημαίνω	φανερώνω ἀπὸ πρὶν (πβ. ν.ε.: σεσημασμένος, σημάδι)
ἡ εὐδία	ἡ καλοκαιρία
ὁ χειμῶν	ἡ κακοκαιρία
μάλιστα	κυρίως, ιδίως

ὄθεν ἄν μέλλη σφοδρότατος ἄνεμος πνεῖν (απαρ. ενεστ. ρ. πνέω)	από όπου ενδεχομένως πρόκειται να πνεύσει (πβ. ν.ε.: πνοή, άπνοια, δύσπνοια) πάρα πολύ σφοδρός άνεμος
κατακλίνω	γέρνω προς τα κάτω (πβ. ν.ε.: κατάκλιση)
γοῦν	βέβαια
οὐκ ἄν ἀποκτείνειεν (γ' εν. δυνητ. ευκτ. αορ. ρ. ἀποκτείνω)	δε θα σκότωνε (πβ. ν.ε.: ανθρωποκτονία)
ἐκῶν, ἐκοῦσα, ἐκόν	εκουσίως, με τη θέληση κάποιου (πβ. ν.ε.: εκούσιος, ακούσιος)
πιστεύονται τοῖς ἀλιεῦσιν σημαίνειν	είναι κοινή πεποίθηση ότι προλέγουν (πβ. ν.ε.: σήμα, σημασία, σημαντικός) στους ψαράδες (πβ. ν.ε.: αλιεία, αλιευτικός, ναρκαλιευτικό)
ὅποσα τοῖς θηραταῖς ἐπί τῆς γῆς οἱ ἰέρακες (ενν. σημαίνουσι)	ὅσα προλέγουν στους κυνηγούς (πβ. ν.ε.: θήραμα, λαθροθήρας) τα γεράκια στην ξηρά
φασίν (γ' πληθ. οριστ. ενεστ. ρ. φημί)	λένε (πβ. ν.ε.: κατάφαση, αφασία)
ἤνικα	ὅταν
τὸ ὄρνειον	το πουλί
ἡ βορά	η τροφή (πβ. ν.ε.: σαρκοβόρος)

<p>τούς λοιπούς πάντας (ενν. ὄρνιθας) ἐκδιδαχθῆναι (απαρ. παθ. αορ. α' ρ. ἐκδιδάσκομαι)</p> <p>ἐπὶ τῇ τέχνῃ μεγαλαυχήσαντας (μτχ. αορ. ρ. μεγαλαυχέω, μεγαλαυχῶ)</p> <p>ὑπὲρ νήξεως</p> <p>οὐδ' αὐτὸν εἰπόντας ἐρίζειν δύνασθαί σφισι τὸν Ποσειδῶνα</p> <p>ἢ ἐπιστήμη ἀποβαλεῖν (ενν. φασίν)</p> <p>τοῦ θεοῦ μηνίσαντος (μτχ. αορ. ρ. μηνίω· ρ. ποιητικό)</p>	<p>ὅτι διδάχτηκαν ὅλα τα υπόλοιπα πουλιά</p> <p>επειδὴ περηφανεύτηκαν για το εὐρημά τους</p> <p>για το κολύμπι (πβ. ν.ε.: νηκτικός)</p> <p>επειδὴ ισχυρίστηκαν ὅτι οὔτε ο ἴδιος ο Ποσειδῶνας δεν μπορούσε να συναγωνιστεῖ μαζί τους</p> <p>η γνώση, η τέχνη</p> <p>λένε ὅτι ἔχασαν (πβ. ν.ε.: αποβολή, απόβλητος)</p> <p>επειδὴ ο θεός οργίστηκε</p>
---	--

Ερωτήσεις

1. Ποιες υπηρεσίες προσφέρουν οι ερωδιοί στους ανθρώπους;
2. Ποια ιδιαίτερη σχέση ἔχουν οι ναυτικοί με τους ερωδιούς;
3. Σε ποιον τομέα υπῆρξαν πρωτοπόροι οι ερωδιοί και πῶς ἔχασαν την ιδιότητα που τους ἔκανε να ξεχωρίζουν;

4. Γνωρίζετε από την αρχαία ελληνική μυθολογία άλλα παραδείγματα έριδας μεταξύ θεών και ζώων η θεών και ανθρώπων;

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

ὔδωρ [στο κείμενο συναντήσατε τον τύπο: ὑδάτων]

		Αρχαία Ελληνική	Αρχαία / Νέα Ελληνική	Νέα Ελληνική
Ομόρριζα	απλά	<p>ὑδραίνω [= υγραίνω, ραντίζω με νερό], τὸ ὑδρευμα [= δεξαμενή νερού], τὸ ὑδρεῖον [= ο κουβάς], τὸ ὑδάτιον [= το ρυάκι] ὑδρηλός [= υγρός], ὑδαρώδης [= υγρός], ὑδρόεις, ὑδατόεις]</p>	<p>ὑδρεύω, -ομαι [= αντλώ νερό], ἢ ὑδρευσις (-η), ἢ ὑδρα [= νερόφιδο, πβ. Λερναία Ὑδρα], ἢ ὑδρία [= αγγείο για νερό], ὑδαρής [= νερουλός], ὑδατικός ὑδάτινος, ὑδατώδης [= νερουλός]</p>	<p>υδατώνω</p>

		Αρχαία Ελληνική	Αρχαία / Νέα Ελληνική	Νέα Ελληνική
Ομόριζα	σύνθετα	<p>ὕδατοειδής, ὕδατοποσία, ὁ ὑδροπό- της, ἢ ὑδραυλις [= αρχαίο μουσικό ὄργανο]</p>	<p>ὕδραγωγός [= αυτός που φέρει νερό], τὸ ὑδραγω- γεῖον (-εῖο), ὁ ὑδράργυρος, τὸ ὑδροκέφα- λον [= η υδρο- κεφαλία], ὁ ὑδροχόος, ἢ ὑδρορροή (-οή), ὕδροφόρος τὸ ὑδραυλικόν (υδραυλικός), ἄνυδρος, ἔνυδρος, ἢ κλεψύδρα, ἢ λειψυδρία, φίλυδρος [= αυτός ο οποίος αγαπά το νερό]</p>	<p>υδατάνθρακας, υδατογράφημα, υδατοσφαίριση, υδρατμός, υδρόβιος, υδρόγειος, υδρογόνο, υδροηλεκτρικός, υδροθεραπεία, υδροκυάνιο, υδροπλάνο, υδρόφιλος, αφυδάτωση, ενυδατώνω, ενυδατικός ενυδρείο</p>

Ασκήσεις

1. Να κατατάξετε τα απλά, ομόριζα του ουσιαστικού ὕδωρ επίθετα της α.ε. και της ν.ε. στην κατηγορία που ανήκουν ανάλογα με αυτό που σημαίνουν (πλησμονή, καταλληλότητα, ό,τι σημαίνει και η μετοχή του ενεστώτα, εκείνον που έχει σχέση ή

ανήκει σε αυτό που δηλώνει η πρωτότυπη λέξη κτλ.). Θυμηθείτε όσα διδαχθήκατε στην παραγωγή.

2. Να αντιστοιχίσετε τα παρακάτω ζεύγη λέξεων της ν.ε., αφού βάλετε τις λέξεις στον κατάλληλο τύπο:

υδρόγειος
υδραυλικός
ενυδατικός
αφυδατωμένος
άνυδρος

κρέμα
τοπίο
εγκατάσταση
σφαίρα
επιδερμίδα

3. Να αναλύσετε τις παρακάτω σύνθετες λέξεις της α.ε. στα συνθετικά τους μέρη και στη συνέχεια να αποδώσετε τη σημασία τους, όπως αυτή προκύπτει από το α' και το β' συνθετικό:

σύνθετη λέξη	α' συνθετικό	β' συνθετικό	ερμηνεία
ένυδρος			
λειψυδρία			
ύδραγωγείον			
υδροφόρος			
υδρορροή			
υδροχόος			

Β2. Ετυμολογικά

Επαναληπτική άσκηση

Να γράψετε την κυριολεκτική και τη μεταφορική σημασία των λέξεων **χειμών, κεφαλή, θάλασσα, εύδια.**

Γ2. Σύνταξη

Επιρρηματικοί προσδιορισμοί

Όπως και στη ν.ε., οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί είναι επιρρήματα ή άλλες λέξεις οι οποίες λειτουργούν ως επιρρήματα. Προσδιορίζουν κυρίως ρήματα, απαρέμφατα ή μετοχές (πβ. ν.ε.: Έφτασε γρήγορα στον προορισμό του / Ήρθε από το εξωτερικό με την οικογένειά του).

Κύριες μορφές επιρρηματικών προσδιορισμών	
επιρρήματα	Ἐκεῖ συνέλεγεν πανταχόθεν (= από παντού) στράτευμα.
πλάγιες πτώσεις	Ἐθαύμαζον αὐτούς τῆς τόλμης (= για την τόλμη τους).
εμπρόθετοι προσδιορισμοί	Ἐρωδιοὶ ἐπὶ τοῖς στήθεσι τὰς κεφαλὰς κατακλίνουσι.
επιρρηματικές μετοχές	Ἀπέπλεον ὡς πολεμήσοντες (= για να πολεμήσουν).
δευτερεύουσες επιρρηματικές προτάσεις	Ὄταν τις πλεῖστα ἔχη , πλεῖστοι αὐτῷ φθονοῦσι.

Σε προηγούμενες Ενότητες έγινε αναφορά στις δευτερεύουσες επιρρηματικές προτάσεις και στις επιρρηματικές μετοχές. Σε αυτή την Ενότητα θα διδαχθείτε τη μορφή και τη λειτουργία των εμπρόθετων προσδιορισμών.

Εμπρόθετοι επιρρηματικοί προσδιορισμοί

Οι εμπρόθετοι επιρρηματικοί προσδιορισμοί αποτελούνται από μία πρόθεση και ένα όνομα (ή μια αντωνυμία) σε πλάγια πτώση.

π.χ. ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἐπολέμησαν.
κατ' ἐμοῦ ταῦτα εἶπεν.

Στα παραπάνω παραδείγματα ο εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός «ὑπὲρ τῆς πατρίδος» δηλώνει την υπεράσπιση και προσδιορίζει το ρήμα «ἐπολέμησαν», ενώ ο εμπρόθετος επιρρηματικός «κατ' ἐμοῦ» δηλώνει την εχθρική διάθεση και προσδιορίζει το ρήμα «εἶπεν».

Οι εμπρόθετοι επιρρηματικοί προσδιορισμοί δηλώνουν πληθώρα επιρρηματικών σχέσεων, όπως:

ΤΌΠΟΣ	{	στάση	Κῦρος δὲ ἔχων τοὺς ἑαυτοῦ (= τους δικούς του) ὠρμᾶτο ἀπὸ Σάρδεων καὶ ἐξελαύνει διὰ τῆς Λυδίας (= δια μέσου της Λυδίας) σταθμοὺς τρεῖς παρασάγγας εἴκοσι καὶ δύο ἐπὶ τὸν Μένανδρον (= πρὸς τον Μένανδρο) ποταμὸν.
		κατεύθυνση	
		απομάκρυνση	
		διὰ μέσου	

χρόνο	Μετά δέ ταῦτα οὐ πολλῶ ὕστερον Εὐβοία ἀπέστη (= αποστάτησε) ἀπό Ἀθηναίων.
τρόπο	Διά λόγου (= με τα λόγια) μανθάνει.
αιτία	Διά τήν ἀρετήν (= χάρη στην ανδρεία) ἀθάνατον μνήμην κατέλιπον.
σκοπό	Οἱ δ' Ἀθηναῖοι παρεσκευάζοντο πρὸς ναυμαχίαν (= για να ναυμαχήσουν).
αναφορά	Εἴπωμεν περὶ εἰρήνης.
εναντίωση	Οἱ πολέμιοι τὰς σπονδὰς παρὰ τοὺς ὄρκους λύουσι.
υπεράσπιση	Ὑπὲρ καλλίστων καὶ μεγίστων ἀγωνιζόμεθα.
μέσο / ὄργανο	Ὅρωμεν διὰ τῶν ὀφθαλμῶν.
συνοδεία	Κόνων σὺν ναυσὶν εἴκοσιν εἰς Σάμον ἔπλευσεν.

Ασκήσεις

1. Να εντοπίσετε και να αναγνωρίσετε τους εμπρόθετους προσδιορισμούς του κειμένου της Ενότητας.
2. Να αντιστοιχίσετε τους υπογραμμισμένους εμπρόθετους προσδιορισμούς της στήλης Α' με τη σημασία τους στη στήλη Β'

Α΄	Β΄
<p>α. Οἱ ποταμοὶ <u>πρὸς ταῖς πηγαῖς</u> οὐ μεγάλοι εἰσὶν ἀλλ' εὐδιάβατοι.</p>	
<p>β. Τὸ δίκαιον οὐ φύεται <u>χωρὶς τοῦ σωφρονεῖν</u>.</p>	
<p>γ. Οἱ Ἀθηναῖοι <u>μετὰ τὴν ἑορτὴν ἀνήγοντο</u> (= απέπλεαν) μιᾷ καὶ εἴκοσι ναυσὶν ἔς τὴν Χίον.</p>	<p>1. αἰτία</p> <p>2. αναφορά</p>
<p>δ. Πολλοὶ δὲ τὸν πολὺευκτον πλοῦτον (= τον πλούτο που επιθυμοῦσαν πάρα πολὺ να αποκτήσουν) κτησάμενοι <u>διὰ τοῦτον</u> ἀπώλοντο.</p>	<p>3. τόπος</p> <p>4. τρόπος</p>
<p>ε. Ἐβουλευόντο κατὰ σφᾶς αὐτοῦς (= μόνοι τους) <u>περὶ των παρόντων</u>.</p>	<p>5. χρόνος</p> <p>6. σκοπός</p>
<p>στ. Μετὰ γὰρ Θηβαίων τῶν ἡμῖν ἐχθίστων (= τους πάρα πολὺ μισητοὺς σ' εμάς) <u>ἐπὶ δουλεία</u> τῇ ἡμετέρα ἤκετε.</p>	

3. Να εντοπίσετε και να εντάξετε τους παρακάτω εμπρόθετους προσδιορισμούς στην κατάλληλη στήλη του πίνακα, ανάλογα με το είδος τους:

- α. Ἄφ' Ἡρακλέους ἐγένετο.
- β. Τὴν ναῦν ἀπέστειλαν οἱ στρατηγοὶ ἐπὶ χρήματα καὶ ἵππείας.
- γ. Ἀπὸ τούτου ἐπηνέθη.
- δ. Διὰ τὸν ὄλεθρον τῶν στρατιωτῶν ὠργίζοντο.
- ε. Ἡ πόλις ἐμπόριον (= ἐμπορικό λιμάνι) ἐν μέσῳ τῆς Ἑλλάδος τὸν Πειραιᾶ κατεσκευάσατο.
- στ. Ἐφευγον ἐπὶ τὸ ὄρος.
- ζ. Εἰς οἰωνὸς ἄριστος, ἀμύνεσθαι περὶ πατρὸς (= πατρίδος).

αιτία	
καταγωγή	
σκοπός	
υπεράσπιση	
τόπος	

4. Να εντοπίσετε και να αναγνωρίσετε τους εμπρόθετους προσδιορισμούς στις παρακάτω φράσεις:
- α. Καταλαμβάνουσι τοὺς φύλακας ἀμφὶ πῦρ καθημένους.
- β. Ὀρῶμεν τοὺς στρατιώτας ἀνά πᾶσαν ἡμέραν ἰσχυρῶς τοῖς ἄρχουσι πειθομένους.
- γ. Δύναμαι Ἰλιάδα ὅλην καὶ Ὀδύσειαν ἀπὸ στόματος εἰπεῖν.

- δ. Οὐδεὶς διὰ τέλους εὐδαιμονεῖ.
- ε. Δι' ἀμαθίαν ἀφρόνως πᾶς ὁ ἀνθρώπινος ὄχλος ζῆ.
- στ. Γυναῖκες πολλαὶ πολλῶν ἀνδρῶν βελτίους
(= καλύτερες) εἰς πολλὰ.
- ζ. Πάτριον ἡμῖν ἐκ τῶν πόνων τὰς ἀρετὰς κτᾶσθαι
(= να αποκτούμε).
- η. Ἀγωνιζόμεθα μετὰ δέους και διαβολῆς.
- θ. Δόλιον ἄνδρα φεῦγε παρ' ὄλον τόν βιον.
- ι. Ἀλκιβιάδης λέγεται πρὸς πατρός Ἀλκμεωνιδῶν
εἶναι.

Ὁ θεὸς και ἡ φύσις μηδέν μάτην (= ἄσκοπα)
ποιοῦσιν.

Ἀριστοτέλης, Περί Οὐρανοῦ
271& 33

Ενότητα 18

Ο Περικλής αγορεύει στην Πνύκα
(σχέδιο του Philip von Foltz, 1852)

Τα μειονεκτήματα του γραπτού λόγου σε σχέση με τον προφορικό

Α. Κείμενο Ο Αλκιδάμας από την Ελαία της Μικράς Ασίας (α΄ μισό 4ου αι. π.Χ.) δίδαξε τη ρητορική στην Αθήνα. Υπήρξε μαθητής του ξακουστού σοφιστή Γοργία, όπως και ο ομότεχνος και αντίπαλός του Ισοκράτης. Σε αντίθεση με τον τελευταίο, που έδινε ιδιαίτερη προσοχή στη γλωσσική μορφή και στην προετοιμασία των επιχειρημάτων, ο Αλκιδάμας, συνεχίζοντας την παράδοση του Γοργία, πίστευε στον εκφραστικό αυτοσχεδιασμό. Στο κείμενο που θα μελετήσετε επισημαίνει μειονεκτήματα του προσχεδιασμένου γραπτού λόγου.

Ἦγοῦμαι δ' οὐδέ λόγους δίκαιον εἶναι καλεῖσθαι τοὺς γεγραμμένους, ἀλλ' ὥσπερ εἴδωλα καὶ σχήματα καὶ μιμήματα λόγων, τὴν αὐτὴν περὶ αὐτῶν εἰκότως ἂν δόξαν ἔχοιμεν, ἥνπερ καὶ περὶ τῶν χαλκῶν ἀνδριάντων καὶ λιθίνων ἀγαλμάτων καὶ γεγραμμένων ζώων. Ὡσπερ γὰρ ταῦτα μιμήματα τῶν ἀληθινῶν σωμάτων ἐστὶ, καὶ χρῆσιν οὐδεμίαν τῶ τῶν ἀνθρώπων βίῳ παραδίδωσι, τὸν αὐτὸν τρόπον ὁ γεγραμμένος λόγος ἐκ βιβλίου μὲν θεωρούμενος ἔχει τινὰς ἐκπλήξεις, ἐπὶ δὲ τῶν καιρῶν ἀκίνητος ὢν οὐδεμίαν ὠφέλειαν τοῖς κεκτημένοις παραδίδωσιν. Ἀλλ' ὥσπερ ἀνδριάντων καλῶν ἀληθινὰ σώματα πολὺ χεῖρους τὰς εὐπρεπείας ἔχοντα πολλαπλασίους ἐπὶ τῶν ἔργων τὰς ὠφελείας παραδίδωσιν, οὕτω καὶ λόγος ὁ λεγόμενος ἔμψυχός ἐστι καὶ ζῆ καὶ τοῖς πράγμασιν ἔπεται, ὁ δὲ γεγραμμένος εἰκόνι λόγου τὴν φύσιν ὁμοίαν ἔχων ἀπάσης ἐνεργείας ἄμοιρος καθέστηκεν.

Ἀλκιδάμας, Περὶ Σοφιστῶν
15.27-28 (διασκευή)

Γλωσσικά σχόλια

τὸ εἶδωλον	το ομοίωμα
τὸ σχῆμα	η εικόνα, η μορφή (πβ. ν.ε.: σχηματικός, πρόσχημα, σχηματίζω)
τὸ μίμημα	το αντίγραφο, η απομίμηση (πβ. ν.ε.: μίμος, παντομίμα)

τὴν αὐτὴν δόξαν ἂν ἔχοιμεν (δυν. ευκτ. ενεστ. ρ. ἔχω)

ἦνπερ καὶ περὶ τῶν χαλκῶν ἀνδριάντων (ενν. ἔχομεν)

εἰκότως

τὰ γεγραμμένα ζῶα

χρήσιν οὐδεμίαν τῷ τῶν ἀνθρώπων βίῳ παραδίδωσι (γ' εν. οριστ. ενεστ. ρ. παραδίδωμι, αττική σύνταξη)

τὸ βιβλίον ἢ βυβλίον

ἐκ βιβλίου θεωρούμενος (ρ. θεωρέω, θεωρῶ) ἔχει τινὰς ἐκπλήξεις

ἐπὶ τῶν καιρῶν

ὁ/ἡ ἀκίνητος, τὸ ἀκίνητον τοῖς κεκτημένοις (μτχ. παρακ. ρ. κτάομαι, κτῶμαι)

θα μπορούσαμε να ἔχουμε τὴν ἴδια ἀντίληψη

τὴν ὁποία ἀκριβῶς ἔχουμε καὶ γιὰ τοὺς χάλκινους ἀνδριάντες

εὐλόγα

τὰ χαραγμένα / τὰ ζωγραφισμένα πλάσματα

καμία χρησιμότητα δὲν ἔχουν στὴν ἀνθρώπινη ζωὴ

κύλινδρος φτιαγμένος ἀπὸ ἴνες τοῦ φυτοῦ πάπυρος πάνω στὸν ὁποῖο ἔγραφαν οἱ ἀρχαῖοι

προσφέρει κάποια (επιφανειακή) ευχαρίστηση, ὅταν τὸν διαβάσει κανεὶς δυνατὰ μέσα ἀπὸ ἓνα βιβλίο

σε κρίσιμες περιστάσεις, στὶς διάφορες συγκυρίες (πβ. ν.ε.: καιροσκόπος, ἐπίκαιρος)

αμετάβλητος, στατικός

γι' αὐτοὺς που τὸν κατέχουν (πβ. ν.ε.: κτήμα, κτήση)

ὥσπερ ἀνδριάντων (γεν. συγκρ.) καλῶν ἀληθινὰ σώματα πολὺ χεῖρους τὰς εὐπρεπείας ἔχοντα πολλαπλασίους ἐπὶ τῶν ἔργων τὰς ὠφελείας παραδίδωσιν

λόγος ὁ λεγόμενος ἔπεται τοῖς πράγμασιν

εἰκόνι λόγου τὴν φύσιν ὁμοίαν ἔχων

ἀπάσης ἐνεργείας ἄμοιρος καθέστηκεν (οριστ. παρακ. ρ. καθίσταμαι)

ὅπως ακριβῶς τα ζωντανά σώματα, ενώ έχουν πολύ χειρότερη εξωτερική εμφάνιση από τους ὁμορφους ανδριάντες, προσφέρουν πολλαπλάσιες ωφέλειες ὅσον αφορά στα ἔργα

ο προφορικός λόγος παρακολουθεῖ την πραγματικότητα

επειδὴ μοιάζει με εἶδωλο λόγου

δεν ἔχει καμία ζωντάνια / καμία σχέση με οποιαδήποτε ἐνέργεια

Ερμηνευτικά σχόλια

τῶν χαλκῶν ἀνδριάντων καὶ λιθίνων ἀγαλμάτων: Τα αγάλματα ἦταν κυρίως ομοιώματα θεῶν και ηρώων, αν και ο ὅρος εἶχε γενικότερη χρήση. Οι ανδριάντες ἦταν ολόγλυφα, φυσικού ἢ υπερφυσικού μεγέθους, ομοιώματα κοινῶν θνητῶν, κυρίως αθλητῶν, που τοποθετοῦνταν κυρίως σε ιερά και γυμναστήρια.

ὁ δὲ γεγραμμένος εἰκόνι λόγου τὴν φύσιν ὁμοίαν ἔχων ἀπάσης ἐνεργείας ἄμοιρος καθέστηκεν: Πολλοί αρχαῖοι διανοητές απορρίπτουν την αξία του γραπτοῦ λόγου επισημαίνοντας τον προσχεδιασμένο χαρακτήρα του που μπορεί να χρησιμοποιηθεῖ για εξαπάτηση. Στον Φαῖδρο ο Πλάτων υποτιμᾷ σαφῶς τη γραπτὴ γλωσσική ἐκφραση, κάτι που επιβεβαιώνεται και στην Ἐβδόμη Ἐπιστολή του. Στην πλατωνική Ακαδημία ὄργανο διδασκαλίας ἦταν ο προφορικός λόγος.

Ερωτήσεις

1. Με τι παρομοιάζει ο Αλκιδάμας τον γραπτό λόγο;
2. Ποιες αναλογίες επισημαίνει ο Αλκιδάμας μεταξύ του γραπτού λόγου και των εικαστικών τεχνών;
3. Ποιο είναι το βασικότερο μειονέκτημα του γραπτού λόγου σύμφωνα με τον Αλκιδάμαντα;
4. Αφού σχηματίσετε ομάδες δύο ατόμων, να διατυπώσετε με σύντομους αυτοσχέδιους λόγους επιχειρήματα υπέρ και κατά του γραπτού λόγου.

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

ή δόξα [θ. δοκ-, δεκ- > ρ. δοκέω, δοκῶ και δέχομαι]
[στο κείμενο συναντήσατε τον τύπο: δόξαν]

		Αρχαία Ελληνική	Αρχαία / Νέα Ελληνική	Νέα Ελληνική
Ομόρριζα	απλά	δοκῶ, τὸ δόκημα, [= η φαντα- σία, η γνώμη], ἡ δόκησις [= η άποψη], τὸ δόξασμα [= η γνώμη]	δεκτικός, δοκοῦν (μετοχή, ουδ.) τὸ δόγμα, δοξάζω [= (α.ε.) έχω στο μυαλό μου, φαντάζομαι, (ν.ε.) αποδίδω τιμές], ἡ δοξασία [= η γνώμη, η ιδέα], δοξαστικός, δόκιμος, δοκιμάζω, ἡ δοκιμασία	δοκιμή, δοκίμιο

		Αρχαία Ελληνική	Αρχαία / Νέα Ελληνική	Νέα Ελληνική
Ομόρριζα	σύνθετα	ή άδοξία	δοκησίσοφος, άδόξαστος [= (α.ε.) απροσδό- κητος, (ν.ε.) άδο- ξος], άδόκητος, άδοξος, ένδοξος, έπίδοξος, έτερό- δοξος, εύδοκῶ, ή όρθοδοξία, όμόδοξος, κακό- δοξος, φιλόδοξος, μεγαλόδοξος, κενόδοξος, παράδοξος, άποδεκτός, άποδέκτης	δοξολογώ, δοκιμιογράφος, (απ)αισιόδοξος, ανορθόδοξος, ματαιόδοξος, μισαλλόδοξος, μωροφιλόδοξος, τρισένδοξος, αποδοκιμασία

Ασκήσεις

1. Να αναλύσετε ετυμολογικά τις παρακάτω λέξεις της α.ε. στα συνθετικά τους μέρη:

σύνθετη λέξη	α΄ συνθετικό	β΄ συνθετικό
άδοξος		
όρθοδοξία		
δοκησίσοφος		
φιλόδοξος		
κενόδοξος		
εύδοκῶ		

- 2.** Να κατατάξετε τις παρακάτω λέξεις του Λεξιλογικού Πίνακα στις δύο στήλες με βάση το θέμα από το οποίο σχηματίζονται (δεκ-, δοκ-):

σύνθετη λέξη	θ. δεκ-	θ. δοκ-
δόγμα		
δεκτικός		
δόκιμος		
δοξασία		
αδόκητος		
έτερόδοξος		
δοκιμασία		
άποδεκτός		

- 3.** Να αντιστοιχίσετε τις παρακάτω λέξεις του Λεξιλογικού Πίνακα με το ερμηνευμά τους:

1. μισαλλόδοξος	α. αυτός που δεν έχει ουσιαστικούς σκοπούς στη ζωή του
2. ομόδοξος	β. αυτός που είναι έξω από τα συνηθισμένα, ο αλλόκοτος
3. ματαιόδοξος	γ. αυτός που έχει ίδια πίστη με κάποιον άλλο
4. κενόδοξος	δ. αυτός που μισεί όποιον έχει διαφορετικά πιστεύω από τον ίδιο
5. παράδοξος	ε. αυτός που επιδιώκει ή υπερηφανεύεται για κάτι ασήμαντο

B2. Ετυμολογικά

Επαναληπτικές ασκήσεις

1. Να σχηματίσετε παρασύνθετες λέξεις της α.ε. από τις σύνθετες λέξεις που σας δίνονται:

σύνθετη λέξη	Παρασύνθετο ρήμα	Παρασύνθετο ουσιαστικό
γεωμέτρης		
φιλόλογος		
θεολόγος		
στρατηγός		
γεωργός		
άφελής		
δυσσεβής		

2. Να αντιστοιχίσετε τα παρακάτω επίθετα (ρηματικά ή απλά) της α.ε. με το σύνθετο ρήμα από το οποίο προέρχονται:

ἀντιληπτός

ἐπιρρηπής

ἀπαλλακτέον

ἀποδοτέος

ἐρευνητέος

ἐπιτάσσω

ἐπιλέγω

ἀπευκτέος

ἐπίλεκτος

ἀπαλλάσσω

καταφέρομαι

ἐπιτίθεμαι

ἀντιλαμβάνομαι

ἀπεύχομαι

ἐπίτακτος

καταφερής

ἐπιθετικός

ἀποδίδωμι

ἐπιρρέπω

ἐρευνᾶω,

ἐρευνῶ

3. Να αναλύσετε ετυμολογικά τις παρακάτω λέξεις της α.ε. και να εξηγήσετε τους μετασχηματισμούς του συνθετικού, σύμφωνα με όσα έχετε διδαχθεί στα κεφάλαια της σύνθεσης: φιλόδοξος, ύδροφόρος, εϋφρων, δήμαρχος, φερέγγυος, παράφρων.
4. Να εξηγήσετε τις αλλαγές στο γραμματικό είδος στις παρακάτω περιπτώσεις:
ὁ ἄρχων < μτχ. ενεστ. ρ. ἄρχω
οἱ ζῶντες < οἱ ζῶντες ἄνθρωποι
Περικλεῆς-Περικλῆς < περικλεῆς (= ἔνδοξος)

Γ. Γραμματική – Σύνταξη

Επαναληπτικές ασκήσεις

1. Να αντιστοιχίσετε τους ρηματικούς τύπους με τη γραμματική τους αναγνώριση και να συμπληρώσετε το πρόσωπο στο οποίο δίνονται:

γράφεται
ἀλλάξοιτο
ἐκπεπληγμένοι εἶεν
ἔψευσο
κωλυσώμεθα
βέβλαφθε

... ᾽ πληθ. υποτ. αορ. μ.φ.
... ᾽ εν. υποτ. ενεστ. μ.φ.
... ᾽ πληθ. προστ. παρακ. μ.φ.
... ᾽ πληθ. ευκτ. παρακ. μ.φ..
... ᾽ εν. προστ. παρακ. μ.φ.
... ᾽ εν. ευκτ.μέλλ. μ.φ.

2. Να αναγνωρίσετε γραμματικώς τους ομόηχους ρηματικούς τύπους και να δώσετε ανάλογα παραδείγματα από άλλα ρήματα:
πράττεσθε - πράττεσθαι, βλάπτει - βλάβη - βλάβη - βλάπτοι, ίκετεύσω - ίκετεύσω, παύσαι - παῦσαι - παῦσαι. Κατόπιν να αντικαταστήσετε χρονικά τους υπογραμμισμένους τύπους.
3. Να κλίνετε στις πλάγιες πτώσεις του ίδιου αριθμού τις φράσεις: ἡ ἐμὴ πατρίς, ὁ ἡμέτερος πρόγονος, τὸ σφέτερον πάθος, ὁ πολὺς θόρυβος, τὸ μέγα δέος.
4. Να συμπληρώσετε τον πίνακα με τους τύπους του ρ. εἰμί που ζητούνται:

Ενεστώτας	Παρατατικός	Μέλλοντας
	ἦσαν	
εἶη		
		ἔσοισθε
ἐστί		

5. Να συμπληρώσετε τα παρακάτω γνωμικά με το β' εν. προστακτικής ενεστώτα των ρημάτων ἄρχω, βούλομαι, θέλω, ἀπέχομαι και να τα μεταφράσετε:

α. Ἀλλοτρίων _____.

β. _____ δ' ἀρέσκειν πᾶσι, μή σαυτῷ μόνον.

γ. Γλώττης _____.

δ. Καλῶς ἀκούειν (= να επαινείσαι) μᾶλλον ἢ πλουτεῖν _____.

6. Να γίνει πλήρης συντακτική αναγνώριση των υπογραμμισμένων όρων:

α. Ῥητορικούς καλοῦμεν τοὺς ἐν τῷ πλήθει λέγειν δυναμένους.

β. Οὐκοῦν χρή καὶ περὶ τῶν λόγων τὴν αὐτὴν ἔχειν διάνοιαν, ἥνπερ καὶ περὶ τῶν ἄλλων.

γ. Οὐ γὰρ ἐμπορίαν ἀλλὰ λειτουργίαν ἐνόμιζον εἶναι τὴν τῶν κοινῶν ἐπιμελείαν.

δ. Μεγίστων ἐπαίνων ἀξίους ἠγοῦμαι γεγενῆσθαι τοὺς τοῖς σώμασιν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος προκινδυνεύσαντας.

ε. Εἰκός ἐστιν αὐτοὺς βελτίους γίνεσθαι.

στ. Ὁμολογεῖται τὴν τῶν Ἀθηναίων πόλιν ἀρχαιοτάτην εἶναι.

7. Να γίνει πλήρης συντακτική αναγνώριση (είδος, εξάρτηση) των ονοματικών και επιρρηματικών προσδιορισμών:

α. Ἦν δὲ τὴν εἰρήνην ποιησώμεθα, μετὰ πολλῆς ἀσφαλείας τὴν πόλιν οἰκήσομεν.

β. Οὗτός ἐστι φίλος Δημοσθένει.

γ. Λακεδαιμόνιοι βοῆ καὶ οὐ ψήφῳ κρίνουσι.

δ. Διαφέρει γυνὴ ἀνδρὸς τὴν φύσιν.

ε. Πειθοῦς δημιουργὸς ἐστὶν ἡ ρητορικὴ.

στ. Νῦν ὑπὲρ πάντων ἀγῶν!

ζ. Μεγίστου κακοῦ ἀπηλλάγησαν οἱ παῖδες, πονηρίας.

η. Καὶ τριῶν ἄλλων ἡμερῶν τὴν ὁδὸν ἀνύσαντες (= ἀφοῦ διανύσαμε) ἐρχόμεθα ἐς πόλιν τῆς Μακεδονίας Βέροιαν μεγάλην καὶ πολυάνθρωπον.

8. Να αναγνωρίσετε συντακτικῶς τα ἀπαρέμφατα (είδος, συντακτικὴ θέση, υποκείμενο, ταυτοπροσωπία / ετεροπροσωπία) των φράσεων:

α. Τοῖς φαυλοτάτοις τῶν ἀνθρώπων ἕξεστιν οὐ μόνον περὶ τῶν ἀνδρῶν τῶν ἀρίστων ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν θεῶν ὑβριστικούς λόγους εἰπεῖν.

β. Ἦγοῦμαι δ' ὑμᾶς οὐκ ἀγνοεῖν ὅτι πολλοὶ καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τοῖς μὲν σώμασιν μετ' ἐκείνων ἀκολουθεῖν ἠναγκάζοντο, ταῖς δ' εὐνοίαις μεθ' ὑμῶν ἦσαν.

- γ. Ὑπὲρ ὧν βουλευέσθαι χρή καὶ σκοπεῖν, ὅπως μὴ τοὺς πρότερον μισοῦντας τὴν ἀρχὴν τὴν Λακεδαιμονίων ἢ τούτων ὕβρις ποιήσῃ τὴν ἐκείνων συμμαχίαν αὐτῶν νομίζειν εἶναι σωτηρίαν.
- δ. Ταῦτα οὐ μόνον τοὺς εὖ πεπονηκότας (= αυτοὶ που ἔχουν ευεργετήσῃ) ἀλλὰ καὶ τοὺς μηδὲν ἀδικοῦντας τυγχάνειν δίκαιον ἐστὶ.
- ε. Πειράσομαι δ' ὑμᾶς διδάξαι, οὓς ἡγοῦμαι τῶν πολιτῶν προσήκειν ὀλιγαρχίας ἐπιθυμεῖν καὶ οὓς δημοκρατίας.
- στ. Ἐγὼ δ' ἡγοῦμαι μὲν χρήναι μηδεμίαν μὴτ' αἰτίαν (= παράπονο) μὴτε κατηγορίαν μείζον δύνασθαι (= νὰ ἔχει μεγαλύτερη δύναμη) τῶν ὄρκων καὶ τῶν συνθηκῶν.

9 Να αναγνωρίσετε συντακτικῶς τις μετοχές (εἶδος, υποκείμενο, συντακτικὴ θέση) των φράσεων:

- α. Ποῖος γὰρ ἂν λόγος ἐξισωθεῖη ταῖς ἡμετέραις δυσπραξίαις (= με τις δυστυχίες μας), ἢ τίς ἂν ῥήτωρ ἱκανὸς γένοιτο κατηγορῆσαι τῶν Θηβαίοις ἡμαρτημένων;
- β. Εἴπερ ἐδύναντο οἱ κατήγοροι ἴδια (= ατομικά) με ἀδικοῦντα ἐξελέγξαι (= νὰ αποδείξουν), οὐκ ἂν τὰ τῶν τριάκοντα ἁμαρτήματα ἐμοῦ κατηγοροῦν.
- γ. Οὐ Φρύνιχος μὲν καὶ Πείσανδρος καὶ οἱ μετ' ἐκείνων δημαγωγοί, ἐπειδὴ πολλὰ εἰς ὑμᾶς ἐξήμαρτον (= αφοῦ διέπραξαν πολλές αδικίες εἰς βάρος σας), τὰς περὶ τούτων δείσαντες (< δέδοικα / δέδια = φοβάμαι) τιμωρίας τὴν προτέραν ὀλιγαρχίαν κατέστησαν;

- δ. Ὑμᾶς οὖν χρή ἐκ τούτων δοκιμάζειν τοὺς πολίτας, σκοποῦντας (< σκοπέω, -ῶ = εξετάζω) μὲν ὅπως ἦσαν ἐν τῇ δημοκρατίᾳ πεπολιτευμένοι, ζητοῦντας δὲ εἴ τις αὐτοῖς ἐγίγνετο ὠφέλεια τῶν πραγμάτων μεταπεσόντων (= σε περίπτωση που άλλαζε το πολιτικό καθεστῶς).
- ε. Ἐκεῖνος μὲν οὖν ἐλθὼν εἰς Λακεδαιμόνα ἔμενεν ἐκεῖ πολὺν χρόνον, καταλιπὼν (< καταλείπω = εγκαταλείπω) ὑμᾶς πολιορκουμένους, εἰδὼς (< οἶδα = γνωρίζω) τὸ ὑμέτερον πλῆθος ἐν ἀπορίᾳ ἐχόμενον (= να βρίσκεται σε δύσκολη θέση) καὶ διὰ τὸν πόλεμον καὶ τὰ κακὰ τοὺς πολλοὺς τῶν ἐπιτηδεῶν ἐνδεεῖς ὄντας (= να στεροῦνται τα απαραίτητα).
- στ. Οὗτοι μὲν ἐζήτησαν κατιέναι (= ἐπιδίωκαν να γυρίσουν ἀπὸ τὴν ἐξορία) ὡς τὴν μὲν τῆς θαλάττης ἀρχὴν Λακεδαιμονίοις παραδώσοντες, αὐτοὶ δ' ὑμῶν ἄρξοντες.

Θᾶπτον ἔφη πιστεῦειν δεῖν ἵππῳ ἀχαλίνῳ ἢ
λόγῳ ἀσυντάκτῳ.

Θεόφραστος Διογένης Λαέρτιος, Βίοι Φιλοσόφων
5.39-40

Ἐλεγε ὅτι πρέπει να ἔχει κανεῖς μεγαλύτερη
ἐμπιστοσύνη σε ἄλογο χωρὶς χαλινάρι παρά σε λόγο
χωρὶς κανόνες.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΝΟΤΗΤΑ 14	5
Απρόσκλητοι βοηθοί	
Αίλιανός, Περί ζώων ιδιότητος 2.8 (διασκευή)	
Α. Κείμενο	
Β1. Λεξιλογικός Πίνακας: νέμω	
Β2. Ετυμολογικά: Άλλοι τρόποι σχηματισμού λέξεων – Μεταφορική χρήση λέξεων	
Γ. Σύνταξη: Τα είδη προσδιορισμών	
ΕΝΟΤΗΤΑ 15	20
Η Αθήνα προπύργιο της Ευρώπης	
Λυσίας, Ἐπιτάφιος τοῖς Κορινθίων βοηθοῖς 20-22 (διασκευή)	
Α. Κείμενο	
Β1. Λεξιλογικός Πίνακας: φρονέω, φρονῶ	
Β2. Ετυμολογικά: Επαναληπτικές ασκήσεις	
Γ1. Γραμματική: Ευκτική μ. φ. βαρύτονων ρημάτων	
Γ2. Σύνταξη: Οι ομοιόπτωτοι ονοματικοί προσδιορισμοί	
ΕΝΟΤΗΤΑ 16	37
Μεγαλόψυχη πράξη	
Ψευδο-Καλλισθένης, Μυθιστορία Ἀλεξάνδρου, Παραλλαγή γ, 22	
Α. Κείμενο	
Β1. Λεξιλογικός Πίνακας: αἴτιος	
Β2. Ετυμολογικά: Επαναληπτικές ασκήσεις	
Γ. Γραμματική: Προστακτική μ.φ. βαρύτονων ρημάτων – Κτητικές αντωνυμίες	
Γ2. Σύνταξη: Οι ετερόπτωτοι ονοματικοί προσδιορισμοί	

ΕΝΟΤΗΤΑ 17 55

Το πάθημα των ερωδιών

Παράφρασις τῶν τοῦ Διονυσίου Ἰξευτικῶν 2.9

A. Κείμενο

B1. Λεξιλογικός Πίνακας: ὕδωρ

B2. Ετυμολογικά: Επαναληπτικές ασκήσεις

**Γ. Γραμματική: Επιρρηματικοί προσδιορισμοί –
Εμπρόθετοι επιρρηματικοί προσδιορισμοί**

ΕΝΟΤΗΤΑ 18 68

**Τα μειονεκτήματα του γραπτού λόγου σε σχέση με τον
προφορικό**

Ἄλκιδάμας, Περί Σοφιστῶν

15.27-28 (διασκευή)

A. Κείμενο

B1. Λεξιλογικός Πίνακας: δόξα

B2. Ετυμολογικά: Επαναληπτικές ασκήσεις

Γ. Γραμματική– Σύνταξη: Επαναληπτικές ασκήσεις

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.